

Л. М. МАСОЛ, Л. С. АРИСТОВА

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

Підручник для 7 класу
загальноосвітніх навчальних закладів

Харків
«СИЦІЯ»
2015

УДК 78(075.3)
ББК 85.31я721
М 31

Масол Л. М.
М 31 Музичне мистецтво : підруч. для 7 кл. для загально-
освіт. навч. закл. / Л. М. Масол, Л. С. Аристова. — Харків :
СИЦІЯ, 2015. — 000 с. : іл.

ISBN 978-966-2542-62-2.

УДК 78(075.3)
ББК 85.31я721

ISBN 978-966-2542-62-2

© Л. М. Масол, Л. С. Аристова, 2015
© Видавництво «СИЦІЯ», 2015

Дорогі учні!

Під час навчання у школі ви ознайомилися з великою кількістю музичних творів, композиторами та виконавцями. Кожного року ви отримували нові музичні враження, слухали музику, співали пісні, інтерпретували музичні твори, ділилися власними роздумами. Світ музики неосяжний і різноманітний. Адже саме музика може допомогти людині пізнати саму себе і своїх сучасників, зрозуміти переживання інших людей, які жили багато століть назад, а також уявити, якою буде людина майбутнього.

У сьомому класі ви ознайомитеся з новаторством у музиці і поміркуєте, яку роль відіграє музика у вашому житті. Підручник допоможе відкрити нові сторони музичного мистецтва, поринути у світ загадкових музичних образів. Допоможуть у цьому відомі композитори та виконавці.

Додаткові рубрики «*Портрет митця*», «*Музичний калейдоскоп*», численні завдання для узагальнення та самостійного пошуку допоможуть вам не тільки розширити коло знань про музику, а й збагатити палітру інформації про художню культуру загалом. На вас чекають поради щодо слухання музики, перегляду фільмів, читання художніх творів, у яких йдеться про відомих композиторів і виконавців, музичні напрями і стилі. А знайдете усе це ви в «*Бібліотеці*», «*Фільмотеці*» та «*Медіатеці*», що наприкінці кожної теми.

Сподіваємося, що ви отримаєте справжнє естетичне задоволення від слухання музики і виконання запропонованих пісень.

Тож нехай музика звучить у вашому серці!

З величезною повагою

Автори

РОЗДІЛ

1 МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО В НАШОМУ ЖИТТІ

«Ще мільйони слів і мелодій залишилися не записаними, ті, які вже від нас давно пішли, ті, що канули у вічність. Що зараз? Зараз приходить нове покоління, якому хочеться зробити щось нове, оригінальне, бо воно думає, що донині ніхто такого не робив. Ці люди думають, що тільки вони здатні це зробити. Ось на такому пориві й живе українська пісня сьогодні...»

Ніна Матвієнко

МУЗИКА КРІЗЬ ВІКИ

Чи замислювалися ви над таємницями музики, яка впливає не тільки на людину, а й на все живе на нашій планеті? Навіщо людині музика? Тільки припустіть, що сталося б, якби зникла вся музика. Чи змогло б жити людство без неї?

Ще давньогрецький філософ Піфагор зауважував, що кожна планета має власну музику, планета «звучить». Музика, а саме її головні елементи — мелодія і ритм, здатні по-різному впливати на емоційний стан людини. Нехай кожен з вас спробує поекспериментувати: коли сумно — увімкнути веселу музику, а якщо весело — сумну. Чи зміниться ваш настрій?

Музика навіть здатна впливати на долю людей: може закликати до боротьби та перемоги, вести за собою, лікувати душевні рани, заспокоювати тощо. У чому ж секрет невичерпної сили музики? Можливо, у тому, як саме вона виражає людські почуття — мовою звуків, ритмів, музичних інтонацій...

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

Незадовго до Першої світової війни газети всього світу повідомили про трагічну катастрофу найбільшого на той час міжконтинентального пароплава «Титанік». В океані він не зміг оминати крижану гору — айсберг.

Як виявилось згодом, врятувати вдалося переважно жінок і дітей, та й то не всіх. Раптом люди, охоплені страхом і панікою, побачили, як на верхню палубу вийшли музиканти симфонічного оркестру, який щовечора виконував музику для пасажирів «Титаніку». Музиканти, з інструментами в руках, розсїли в тій самій послідовності, що й на концертах, і заграли...

Заграли Третю симфонію Бетховена — героїчну симфонію героїчного композитора. Симфонію великого музиканта, чие життя і творчість були насичені невтомною, напруженою боротьбою із жорстокою долею, що спіткала на нього з перших до останніх днів життя, боротьбою з горем, нужденністю, приниженнями і несправедливістю, боротьбою за щастя, радість.

Смертельно поранений «Титанік» гинув повільно, болісно, довго, немов не хотів розлучатися із життям. А сотні людей, приречених разом з ним на загибель, слухали музику Бетховена, яка зміцнювала їхню волю, кожна зіграна нота наповнювала їхні серця мужністю, відволікала від паніки й душевних страждань — від того, що неминуче загрожувало кожному пасажирові в той час на кораблі.

Музика Бетховена звучала доти, поки холодний квітневий океан не накрив палубу разом з музикантами, разом з останніми звуками бетховенської симфонії.

То якою ж могутньою силою має володіти музика, щоб надати людям підтримку в трагічні миті їхнього життя, допомогти їм зберегти душевну рівновагу, людську гідність.

За Д. Кабалевським

Фото музикантів оркестру «Титаніка»

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Людвиг ван Бетховен, **Третя симфонія** (фрагмент).

Що вразило вас у прослуханій музиці? Що відчували, коли слухали цей твір? Запропонуйте власну назву цього твору. Поміркуйте, чому для свого останнього в житті концерту музиканти «Титаніку» обрали саме музику Бетховена. Пригадайте життєвий і творчий шлях композитора, про який вам відомо з уроків музичного мистецтва.

За можливості перегляньте фрагмент з останнім концертом з кінофільму «Титанік» (реж. Дж. Камерон, 1997 р.). Поміркуйте, якою силою володіла музика.

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Людвиг ван Бетховен (1770–1827) — відомий німецький композитор. Народився в м. Бонн, у сім'ї тенора придворної капели. З раннього дитинства вчився музики. У 8-річному віці дав свій перший концерт у Кельні, а потім і в інших містах. Через брак грошей у сім'ї Людвиг був змушений вступити на службу вже в 13 років — працював помічником органіста. Тоді й почав створювати музику.

У 1787 р. Бетховен вирушив до Відня (Австрія), де в присутності Моцарта виконував свої твори. Однак стати його учнем Людвигу не вдалося: сімейні обставини змусили юного композитора повернутися в Бонн, щоб піклуватися про молодших братів. Тут він служив в оперному театрі, давав уроки, грав в оркестрі на альті, виступав з концертами.

До Відня Бетховен повернувся прославленим піаністом і визнаним композитором. Він звернув на себе увагу не тільки ідеальною грою, а й вольовим характером. Ось як він написав одному вельможі в запалі: «Князю! Тим, хто ви є, зобов'язані щасливому випадку і походженням; тим, хто є я, зобов'язаний самому собі. Князів є і буде тисячі, Бетховен — тільки один!».

Втрачати слух Бетховен почав дуже рано — в 27-літньому віці, саме тоді він досяг висот популярності. Тоді й виник задум написання Третьої симфонії, що вважається початком нового періоду його творчості.

Упродовж наступних десяти років геній Бетховена розквітнув наповну: композитор створив 5 симфоній, музику до трагедій Гете, оперу «Феделіо», «Крейцерову сонату» і безліч інших творів. Музика Бетховена дієва, активна, передає напружений пульс думки.

Останнє десятиліття життя композитора було затьмарене політичною ситуацією в Австрії й особистими негараздами. Він цілковито втратив слух. Тому вже не наважувався диригувати останньою своєю симфонією — Дев'ятою. Цей твір мав триумфальний успіх, однак Бетховен вже не міг чути овації. Тоді одна із солісток повернула його обличчям до публіки, і композитор побачив оплески!

Я у світі музики: співаю, відчуваю

ЛЕГЕНДА ПРО ПІСНЮ

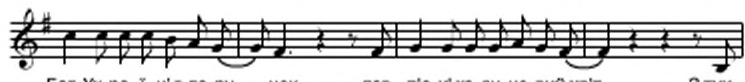
Музика А. Сердюка

Вірші В. Коваля

Рухливо, енергійно

1. Жи- ве і ще в сві-ті від-лу- нок ле-ген-ди, ста-рої, мов світ, Як

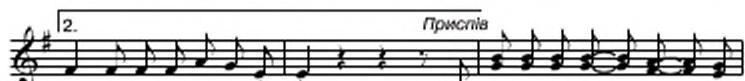
Бог Ук-ра-ї ні в да-ру - нок дав піс-ні ка-ли-но-вий цвіт. З тих

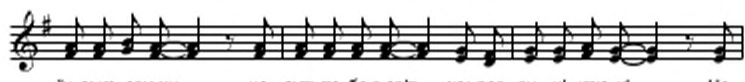
пір і піс-ні, і ка-ли- на жи-вуть між лю-дей не-дар-ма: без

піс-ні не-ма У-кра-ї - ни, без піс-ні на-ро-ду не-ма. Без

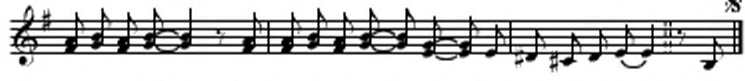
піс-ні на-ро- ду не-ма. Зву-чи, на-ша піс - не вкра-

їн-ська, зву-чи, не - сьть те-бе в світ жу-рав-ли - ні клю-чі. Не-

-сьть та-кі муд - рі і ві-щі сло-ва: «По - ки жи-ве піс - ня — Вкра-

ї - на жи-ва! По - ки жи- ве піс - ня — Вкра-ї - на жи-ва!

1. Живе іще в світі відлунок
 легенди, старої, мов світ,
 Як Бог Україні в дарунок
 дав пісні калиновий цвіт.
 З тих пір і пісні, і калина
 живуть між людей не дарма:
 Без пісні нема України,
 без пісні народу нема.

Двічі

Приспів:

Звучи, наша пісне українська, звучи,
 Несуть тебе в світ журавлині ключі.
 Несуть такі мудрі і віщі слова:
 «Поки живе пісня — Україна жива!»
 «Поки живе пісня — Україна жива!»

2. Як хмарою туги нависне
 і стиснеться серце в журбі,
 Журба переллється у пісню,
 і піснею стане той біль.
 Коли ж прийде радість безкрая,
 П'янка, як весняна вода,
 То й пісня про щастя лунає,
 Весела, дзвінка, молода.

Двічі

Приспів:

3. Летить за моря і кордони,
 Тривожить, серця і втіша
 Ця пісня крилата й бездонна,
 Немов українська душа.
 В чужому краю до останку
 Ти молишся нею в журбі,
 А пісня, немов вишиванка,
 Лягає на душу тобі.

Двічі

Приспів:

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Знайдіть в літературі про музичне мистецтво відомості про Третю симфонію Л. Бетховена. Дайте відповідь на запитання: чому композитор назвав свою симфонію «Героїчною»?
2. **За бажанням.** Перегляньте в Інтернеті відеофрагменти впливу музики на тварин та воду. Поміркуйте: у чому виявляється сила музики?
3. **Музичний проект:** «Сучасне життя музики Людвіга ван Бетховена».

Бібліотека:

- Згорж А. Один против судьбы: повесть о жизни Людвиг ван Бетховена / пер. с чеш. — М. : Дет. лит., 1973. — 318 с.
- Фишман Н. Этюды и очерки по бетховениане. — М. : Музыка, 1982. — 264 с.

Фільмотека:

- М/ф «Людвиг ван Бетховен» (реж. В. Петкевич, О. Черкасова, 2007 р.);
- Х/ф «Перепишучи Бетховена» (реж. А. Холланд, 2006 р.)
- «Величне шоу на Землі: Людвиг ван Бетховен» (реж. О. Горовацький, І. Волосяцький, 2011 р.);
- Х/ф «Життя Бетховена» у двох серіях (реж. Б. Галантер, 1978 р.).

Медіатека: Л. ван Бетховен, Третя симфонія.

Протягом багатьох років навчання музичному мистецтву ви слухали музику всесвітньо відомого німецького композитора Йоганна Себастьяна Баха. Композитор написав велику кількість музичних творів. І якби вам спало на думку власноруч переписати ноти всіх його творів, на це довелось би витратити декілька десятиліть! Йоганн Себастьян Бах — дійсно геніальний композитор, але за життя він здобув популярність лише як органіст.

Уся музика Баха побудована на *контрапункті*: дві, три, чотири та більше мелодійних ліній звучать водночас, створюючи дивну гармонію. Німецький геній довершив мистецтво *фуги* — дуже складної за формою композиції, яка зазвичай включає чотири музичні партії. Кожна мелодія подібна до інших, але всі вони виконуються в різний проміжок часу.

Збірник фуг та прелюдій «Добре темперований клавир» є взірцем поліфонічної клавірної музики, посібником для виконавців. Бетховен назвав його своєю «музичною Виблією», для Шумана вона була «найкращою граматиною». Серед 48 фуг тут немає схожих між собою, кожна з них вирізняє розмаїття мелодій і настроїв. І хоча вони пов'язані між собою, проте є самостійними творами.

Найвідомішою нині є Токата і fuga ре мінор Й.-С. Баха. Вона звучить не лише в класичному виконанні, а й у різноманітних аранжуваннях, і навіть рок-обробці. Прелюдію ре мінор ви слухали в шостому класі у виконанні Ванди Ландовської та Ванеси Мей. Пригадайте, що вас вразило у творі.

У деяких джерелах можна зустріти різні назви цього твору: Токата ре мінор, або Прелюдія (токата) ре мінор. *Токата* (з італійської «чипати», «птовхати») в сучасному розумінні — це інструментальна п'єса, яка виконується у швидкому темпі.

Прослухайте цей твір у рок-обробці.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Йоганн Себастьян Бах, **Токата і fuga ре мінор** з 1 тому ДТК у виконанні Віктора Зінчука на електрогітарі.

Передайте свої враження від твору Й.-С. Баха. Як змінилася музика? Яке виконання сподобалося більше? Чому?

Творчість видатного композитора світу надихнула чималу кількість виконавців й аранжувальників різних часів. Цей твір набув такої популярності, що сучасні музиканти виконують його навіть на склянках, келихах і фужерах. Послухайте фрагмент цього твору у виконанні музиканта Роберта Тісо. Музичний інструмент, на якому він виконує свої твори, називають «скляною арфою» або «кристалофоном». Він являє собою три ряди келихів різного розміру, наповнених різним об'ємом води. Звуки, ніжні й дзвінкі водночас, видобуваються шляхом легкого проведення пальцем по облямівці посуду.

Йоганн Себастьян Бах, Токата і фуга ре мінор з I тому ДТК у виконанні Роберта Тісо на склянках.

Йоганн Бах часто імпровізував за клавесином на теми відомих пісень, створюючи вишукані й прості сюїти. Ці твори складаються з німецьких (алеманда), французьких (куранта), іспанських (сарабанда) та англійських (жига) танців.

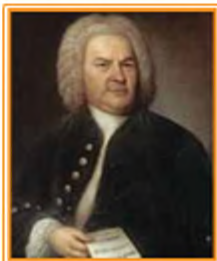
Досить великої популярності набула і світська вокально-інструментальна музика Баха. Композитор написав близько 30 кантат, вокально-інструментальних творів для солістів хору та оркестру. Вони пронизані веселими та життєрадісними інтонаціями, у кожній із них спостерігається гумор автора.

Послухайте уривок з «Кавової кантати» (1732 р.) — дотепної жанрової сценки, у якій буркотливий батько забороняє доньці пити каву — модний на той час напій. Але винахідлива донька дуже легко обходить його заборони.

Йоганн Себастьян Бах, Кавова кантата (фрагмент).

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Йоганн Себастьян Бах (1685–1750) — видатний німецький композитор XVIII ст.

Численні обов'язки Баха — придворного композитора, органіста, керівника церковного хору та оркестру, педагога-музиканта — спонукали автора до написання творів, призначених для виконання під час церковних богослужінь, музичних свят, на публічних концертах, вечорах і в придворних салонах.

Одним з улюблених занять Йоганна Себастьяна було відвідування сільських церков, де його не знали, в убранні бідного шкільного вчителя. Він просив у церковного органіста зіграти на органі... Присутніх вражала міць і пишність його гри, а дехто навіть тікав з переляку, вважаючи, що без допомоги нечистої сили звичайна людина не здатна так велично грати.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Проаналізуйте музичну мову Токати і фуги ре мінор Й.-С. Баха. До якого жанру належить цей твір? Схарактеризуйте образний зміст твору.
2. Поміркуйте, чому в XXI ст. створюють аранжування музики Й.-С. Баха.
3. Знайдіть в Інтернеті музичні аранжування творів Й.-С. Баха. Розкажіть, який твір найбільше сподобався і чому.

Бібліотека:

- *Иссерлис С.* Всякие диковины про Баха и Бетховена, а также про Моцарта, Шумана, Брамса, Стравинского / пер. с англ. Л. Мочаловой. — СПб. : Азбука-классика: Нота Ми, 2004. — 219 с.
- *Семешко А.* Бах і сини. Органні та клавірні твори. — Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2006. — 64 с.

Фільмотека:

- Т/ф «Вечеря в чотири руки» (реж. М. Козаков, 1999 р.);
- М/ф «Казки старого піаніно. Й.-С. Бах» (сцен. І. Марголіна, 2011 р.).

Медіатека:

- *Й.-С. Бах*, Токата і фуга ре мінор з I тому ДТК (у виконанні Віктора Зінчука на електрогітарі та Роберта Тісо на склянках);
- *Й.-С. Бах*, Кавова кантата (фрагмент).

НАРОДНА ПІСНЯ В СУЧАСНОМУ ЖИТТІ

З давніх-давен український народ вирізняється своєю музикальністю. Українська пісня здобула визнання в цілому світі. Народна лірика своїм походженням сягає в глибину століть. За допомогою мовних засобів, художньої уяви та фантазії людина вклала в мелодії власні спостереження за природою, навколишнім світом, а також емоції та почуття, що виривали в її серці.

«Наймолодшим» різновидом українських народних музично-поетичних творів є *ліричні пісні*. До родинно-побутових належать майже всі пісні про родинне життя, а також ті, що стосуються особистого життя людини (пісні про кохання, жіночу долю, сирітство, гумористичні, колискові, пісні дітей, молоді та дорослих). Лірична побутова пісня присвячена темі сімейно-побутових стосунків.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Українська народна пісня «**Чом ти не прийшов**» у виконанні тріо Маренич.

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Тріо Марєніч — український вокально-інструментальний ансамбль 1970-х рр., до різноманітного репертуару якого входили народні та авторські пісні. Виконавці гурту — Валерій та Антоніна Марєнічі (подружжя пара) і Світлана (сестра Антоніни), виконували відомі народні пісні у власному аранжуванні.

У 1979 р. світ побачив першу платівку гурту. Того ж року ВІА «Тріо Марєніч» представляли Радянську Україну на Євробаченні із піснями «Ой у гаю при Дунаю» та «Несе Галя воду». Згодом їм було присвоєно звання заслужених артистів України.

Послухайте виконання української народної пісні «Чом ти не прийшов» Наталією Бучинською — відомою вітчизняною співачкою, народною артисткою України. Співачка виконує пісні українською, російською, вірменською, англійською та французькою мовами. Серед авторів її пісень відомі композитори й поети: Юрій Рибчинський, Руслан Квінта, Володимир Матецький та інші.

Українська народна пісня «Чом ти не прийшов» у виконанні Наталії Бучинської.

Порівняй виконання пісні тріо Мареничами з виконанням Наталії Бучинської. Чим відрізняється сучасне виконання народної пісні? Що змінилося?

Український рок-фолк гурт «Русичі» виконує народні пісні в різних стилях, з елементами сучасних гармоній і ритмів. Метою їхньої творчої формації є популяризація народної музики, донесення до широкого загалу слухачів великого обсягу музичної творчості, яка сягає своїм корінням у глибоке та сильне своєю енергетикою минуле.

Українська народна пісня «Чом ти не прийшов» у виконанні рок-фолк-гурту «Русичі».

Як змінилася народна пісня? Яке виконання сподобалося найбільше? Чому?

Я у світі музики: співаю, відчуваю

ЧОМ ТИ НЕ ПРИЙШОВ

Українська народна пісня

Помірно

Чом ти не прий-шов, як мі - сяць зій-шов? Я те -бе че - ка - ла.

Чи ко - ня не мав, чи стеж-ки не знав, ма -ти не пус - ка - ла.

1. Чом ти не прийшов,
як місяць зійшов?
Я тебе чекала.

Чи коня не мав,
чи стежки не знав,
мати не пускала? Дівчі

2. І коня я мав, і стежку я знав,
і мати пускала.

Найменша сестра,
бодай не зросла,
сідельце сховала. Дівчі

3. А старша сестра
сідельце знайшла,
коня осідлала.

Поїдь, братику,
до дівчиноньки,
що тебе чекала. Дівчі

4. Тече річенька,
невеличенька.

Скочу—перескочу.
Віддайте мене, моя матінко,
за кого я скочу. Дівчі

Я у світі музики: досліджую, дію

1. По-сучасному виконайте будь-яку народну пісню, яку вивчали раніше.
2. Послухайте українські народні пісні в сучасному виконанні. Яке виконання сподобалося найбільше?
3. Дослідіть творчий шлях виконавців народних пісень.
4. Ознайомтеся із творчістю відомого українського співака Анатолія Солов'яненка. Послухайте народну пісню «Там, де Ятрань круто в'ється». Поміркуйте, що вирізняє його виконавську манеру.
5. **Музичний проект:** «Сучасне життя української народної пісні», «Пісні мого краю».

Бібліотека:

- Українські народні пісні / упоряд. В. Єсипка. — К. : Техніка, 2003. — 210 с.
- Українські народні пісні. Випуск 2 / ред. Зирянов Я. — К. : Дніпро, 1961. — 399 с.
- Українські народні пісні / ред. Гембер Г. — К. : Музична Україна, 1976. — 148 с.
- Добрий вечір, дівчино : українські народні пісні / упоряд. Цимбал Н. — К. : Музична Україна, 1988. — 224 с.
- Українська пісенна спадщина / ред. Пастушенко А. — К. : ПП «ДМ», 2004. 296 с.

Медіатека:

- Українські народні пісні у виконанні *тріо Мареніч*: «Посилала мене мати», «Ой, у гаю при Дунаю», «Несе Галя воду», «Ой, під вишнею...», «Тиша навкруги», «Чом ти не прийшов?».
- Українська народна пісня «Чом ти не прийшов?» у виконанні рок-фольк-гурту «Русичі», *Ніни Кірсо* та гурту «Фрістайл» та в інших виконаннях.

Співочий символ країни, берегиня народної пісні, легенда української сцени — усе це про славетну українську співачку Ніну Матвієнко. Українська народна пісня в її виконанні отримала нове життя, зазвучала з новою силою.

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Матвієнко Ніна Митрофанівна (народ. у 1947 р.) — українська співачка, народна артистка України, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка.

Народилася в багатодітній сім'ї. Одна з викладачок інтернату, де навчалася Ніна, порадила дівчинці професійно навчатися співу. У 1966 р. Ніна записалася в студію Українського народного хору ім. Григорія Верьовки, а вже два роки потому стала його солісткою.

Відтоді Ніна Матвієнко веде активну концертну діяльність: з великим успіхом гастролювала в Мексиці, Канаді, США, Чехії, Польщі, Фінляндії, Кореї, Франції, країнах Латинської Америки. Репертуар співачки багатий на народні пісні, серед них ліричні, гумористичні, пісні-балади, українські пісні XVII–XVIII ст., обрядові. Ніна Матвієнко співпрацює з відомими сучасними композиторами й поетами України: Євгеном Станковичем, Олегом Кивою, Мирославом Скориком та іншими.

Співачка виконала ролі в телівиставах: «Маруся Чурай», «Катерина Білокур»; у художніх фільмах: «Солом'яні дзвони», «Пропала грамота»; у радіовиставах, а також озвучила низку науково-популярних, документальних кінофільмів тощо.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Українська народна пісня «**Ой у вишневому садку**» у виконанні Ніни Матвієнко.

Схарактеризуйте манеру виконання співачки. Що саме вразило в її виконанні? Які пісні у виконанні Ніни Матвієнко ви слухали раніше?

Послухайте українську народну пісню «Ой у вишневому садку» у виконанні українського гурту «Експрес». Порівняйте цей варіант із виконанням Ніни Матвієнко.

Українська народна пісня «Ой у вишневому садку» у виконанні гурту «Експрес».

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

«**Країна мрій**» — міжнародний фестиваль етнічної музики, що проходить на Співочому полі в Києві. Уперше фестиваль відбувся в 2004 році з ініціативи Олега Скрипки — соліста гурту «Воплі Відоплясова» («ВВ»), тому й назва творчого заходу походить від однойменної пісні цього гурту. Час проведення фестивалю збігається з народним святом Івана Купала (кінець червня — початок липня).

Фестиваль нагадує гуляння-ярмарок, упродовж якого (2–5 днів), окрім музичних виступів на основній сцені Співочого поля, відбуваються різноманітні ярмарки, зокрема, виробів ужиткового мистецтва народних майстрів. Тут проходять книжкові ярмарки, майстер-класи народних ремесел, де можна побачити, як виробляються ті чи інші витвори людської фантазії, та навіть взяти участь в них. На фестивалі можна відвідати дитячу галявину, посмакувати стравами етнічної кухні.

«**Трипільське коло**» — міжнародний екокультурний фестиваль з п'ятирічним циклом. Кожні чотири роки мають назву однієї із стихій природи: Вода, Земля, Вогонь, Повітря, та мають власну мистецьку, освітню, екологічну і соціальну тематику.

Фестиваль «**Арт-Поле**» — це «поле», де народжуються і втілюються творчі ідеї, які згодом можна побачити на сценах концертних залів, у галереях різних міст і країн. «Арт-Поле» — це більше, ніж подія. Тут поєднуються музика й різні стилі та жанри сучасних складових культури. Кожний учасник знаходить тут можливість по-своєму розповісти про вічне.

Я у світі музики: співаю, відчуваю

БІЛЯ РІЧКИ, БІЛЯ БРОДУ

Українська народна пісня

Рухливо

Бі - ля річ - ки, бі - ля бро - ду,
на - би-ра - ла дів - ка во - ду. А в ру - ках но -
ве ві - дер - це — дай на - пи - тись, мо - є сер - це,
1. трай да ра - да, трай да ра - да трай. // трай да ра - да трай.
2.

1. Біля річки, біля броду,
Набирала дівка воду.
А в руках нове відерце —
Дай напиться, моє серце,
Трай да рада...

Дівчі

2. Пити довго я не стану,
Тільки раз на тебе гляну.
Всю красу твою дівочу
Зберегти у серці хочу,
Трай да рада...

Дівчі

3. Пий, козаче, не барися,
Та й на мене не дивися,
Непогана я дівчина —
Та у мене є хлопчина,
Трай да рада...

Дівчі

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Поміркуйте, яке значення народної пісні в житті сучасної людини.
2. Схарактеризуйте манеру виконання відомих вам співаків та гуртів, які виконують народні пісні.
3. Підготуйте повідомлення про творчість Ніни Матвієнко.
4. Виконайте українську народну пісню «Біля річки, біля броду» з інсценізацією. Під час виконання імпровізуйте танцювальні рухи відповідно до сюжету пісні.
5. Організуйте та проведіть у класі або школі фестиваль української народної пісні «Співацьке коло». Складіть програму фестивалю.
6. **За бажанням.** Знайдіть в інтернеті інформацію про дитячі музичні фестивалі, зокрема фольклорної музики. Послухайте чи перегляньте декілька виступів конкурсантів. Чим відрізняється дитяче виконання народних пісень від дорослого? Чим особливі, на вашу думку, спів юного виконавця, репертуар дібраних пісень, власне виступ?

Конкурсанти дитячого фестивалю «Яскрава країна»

Бібліотека:

- Ніна Матвієнко. Ой виорю нивку широкою. — К. : Український центр народної культури «Музей Івана Гончара», 2003.

Фільмотека:

- Д/ф «Співає Ніна Матвієнко» (1967 р.);
- Д/ф «Русалчин тиждень» (реж. Н. Мотузко, 1990 р.).

Медіатека: українські народні пісні у виконанні Ніни Матвієнко («Ой, роду наш красний», «Висока верба», «Ішло дівча лучками», «Прилетіла перепілонька»).

СУЧАСНЕ ЖИТТЯ ТАНЦЮ

Хореографічне мистецтво існує з найдавніших часів. Культурні, трудові, мисливські та інші обряди супроводжувалися не тільки грою на музичних інструментах і співом, а й танцями. Розгорнуті танцювальні вистави, нерідко пов'язані з релігійними церемоніями, існували в Стародавньому Єгипті, Індії, Китаї, Вірменії, Греції, Римі й інших країнах.

Танець — форма хореографічного мистецтва, художні образи якої створюються рухами і положеннями тіла людини.

Сучасний танець (contemporary dance) — танцювальний напрям, який включає танцювальні техніки і стилі ХХ — початку ХХІ ст., що сформувалися на основі американського і європейського танців модерн і постмодерн.

Сучасний танець вирізняється яскравістю емоцій, різкими змінами настрою, і загалом вважається, що сучасний танець, як і пісня, з усіх видів мистецтва чи не найшвидше «реагує» на зміни у світі, у суспільстві зокрема. Часто, зароджуючись на вуличних або клубних помостах, танцювальні напрями інтегрувалися на професійні сцени естради, концерт-холів. Сучасна хореографія — це невід'ємний елемент багатьох слов'янських концертних програм та конкурсів. Так, у 2004 р. на міжнародному конкурсі пісні «Євробачення» перемогла українська співачка Руслана Лижичко з композицією «Дикі танці».

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Руслана Лижичко «Дикі танці» (відеокліп), «Аркан».

Схарактеризуйте стиль виконання співачки. Що вас вразило в цих пісенно-хореографічних номерах?

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Руслана (справжнє ім'я **Лижичко Руслана Степанівна**) — українська співачка, диригент. Народилася в 1973 р. у Львові. Навчалася на диригентському відділенні Львівської консерваторії ім. М. Лисенка.

У 1993 р. Руслана перемогла на Всеукраїнському фестивалі сучасної і популярної музики «Червона рута». А в 1998 р. випустила свій дебютний альбом «Дзвінкий вітер», на який отримала позитивні відгуки критиків.

За рік співачка випустила диск «Останнє Різдво 90-х», до якого увійшли народні й авторські Різдвяні твори в оригінальних інструментальних аранжуваннях. Тематику Різдва Руслана розвинула й у наступній своїй студійній роботі «Добрий вечір тобі...» (2003 р.).

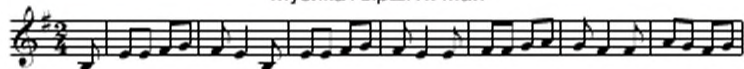
Руслана активно поєднує у своїй музиці мотиви гуцульських мелодій, насичених звучанням українських народних інструментів, з сучасними танцювальними ритмами. Її експерименти відобразилися в платівці «Дикі танці» (2003 р.), наклад якої склав 500 000 примірників. Із англомовною версією пісні «Wild Dances» Руслана перемогла в 2004 р. на конкурсі пісні «Євробачення», за що українці віддячили співачці званням народної артистки України.

Я у світі музики: співаю, відчуваю

НА НАШІЙ УКРАЇНІ

Музика і вірші Н. Май

На на-шій Ук-ра-ї-ні і не-бо го-лу-бі-ше, на на-шій Ук-ра-ї-ні і сон-це на теп-

ло, на на-шій Ук-ра-ї-ні дів-ча-та най-ми-лі-ші, на на-шій Ук-ра-ї-ні і

піс-ня на доб-ро. У са-ду ка-ли-на, на став-ку вер-ба, піс-ня жу-рав-ли-на ра-

- дість і жур- ба со- няч- на до- ли- на, стеж -ка в спо- ри- шах, і спі- ва пта-
ши - на, як мо- я ду - ша! І сп - ва пта- ши- на, як мо - я ду - ша!

1. На нашій Україні і небо голубіше,
На нашій Україні і сонце на тепло,
На нашій Україні дівчата наймиліші,
На нашій Україні і пісня на добро.

Приспів.

У саду калина, на ставку верба,
Пісня журавлина — радість і журба,
Сонячна долина, стежка в споришах,
І співа пташина, як моя душа! (Двічі)

2. На нашій Україні і зорі найрясніші
І хата біла-біла, неначе у вінку.
На нашій Україні молитва найсвятіша
І пісня солов'їна в вишневому садку.

Приспів.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. **За бажанням:** дослідіть, які танцювальні техніки і стилі використовують у сучасних танцях.
2. Віднайдіть в Інтернеті інформацію про українські танцювальні конкурси та фестивалі. Які танці на них представлені?

Бібліотека:

- Шистко О. Українські танці — Вид-во: Soft Academy, 2007. — 265 с.

Фільмотека:

- Т/ф «Балетні тувельки» (реж. Сандра Голдбахер, 2007 р.)
- Х/ф «Біллі Елліот» (реж. Стівен Долдрі, 2000 р.)
- Х/ф «Мій тато — Баришніков» (реж. Д. Поголоцький, М. Другой, 2011 р.)

Медіатека: Руслана «Дикі танці», «Аркан», «Край», «Давай, грай!»

II

Одним із найцікавіших народних танців є *танго*, який виник в Аргентині. У минулому танго танцювали чоловіки, щоб здобути прихильність жінок, та згодом танець почали виконувати в парі. Музика танго вирізняється енергійним і чітким ритмом, а власне танець відображає складні взаємовідносини між закоханими, їхні почуття одне до одного. Отримавши розвиток на батьківщині, на початку ХХ ст. «тангоманія» поширилася Європою, Північною Америкою і навіть Австралією.

Сьогодні, окрім аргентинського танго, існують й інші стилі, зокрема уругвайське танго, бальне танго (американського і міжнародного стилю), фінське танго і старовинне танго. Основне розмежування — це танго соціальне (аргентинське) і танго бальне.

Спочатку музика танго створювалася виключно як супровід до танців. Як самостійний інструментальний твір цей танець з'явився завдяки аргентинському композиторові та виконавцю *Астору П'яццолі*, якого прозвали «батьком танго».

Твір «Лібертанго» («Libertango») був написаний Астором П'яццолою в 1974 р. в Італії. Композиція, назва якої виникла внаслідок поєднання двох іспанських слів «libertad» (воля) і «tango» (танго), вважаються своєрідним рубіжем у творчості П'яццолі — від класичного танго до власного стилю «Tango Nuevo». Чимало відомих музикантів виконували «Libertango».

Дж. Ветріано.
Танго під дощем

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Астор П'яццолла, «Ліббертанго» у виконанні гурту «Київські солісти».

Який настрій музики? Висловіть власне ставлення до прослуханої музики.

Чим відрізняється музика класичного танцю танго від твору Астора П'яццолла «Ліббертанго»?

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Астор П'яццолла (1921–1990) — аргентинський музикант і композитор другої половини XX ст., чий твір значно збагатили жанр танго.

Народився в родині італійських емігрантів, дитинство минуло в Нью-Йорку.

Серед захоплень хлопчика чільне місце посіли джаз і кінематограф. У 1937 р. повернувся на батьківщину. За дев'ять років створює в Аргентині власний музичний колектив.

Улюбленим музичним інструментом П'яццолла є акордеон, який він намагається «перетворити» на сольний інструмент, створюючи для нього академічну музику.

Згодом отримав стипендію на навчання в Парижі, де спрямував свою увагу на музику танго. Упродовж тривалого періоду життя гастролює з концертами містами Аргентини, Бразилії, США. Записав чимало платівок, однак світове визнання композитор здобув у 1980-х рр. у складі квінтету «Tango Nuevo».

Астор П'яццолла — один із небагатьох композиторів, хто зміг записати й виконати на концертах майже всі свої твори. Упродовж останнього десятиріччя свого життя композитор склав понад 300 композицій танго, 50 мелодій до кінофільмів, серед яких «Генріх IV» (режисера Марко Белоккьо), «Армагеддон» (Алена Жесуа), «Південь» і «Посилання Гарделя» (Фернанда Соланаса), а також музику до театральних вистав і балетів.

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

Сьогодні неможливо уявити світ танцю без хореографічних конкурсів. Адже танець здавна відображає культуру і звичаї народу. Конкурси танців популярні як серед дитячих ансамблів, так і серед дорослих професійних колективів.

Історія англійських танцювальних фестивалів розпочинається у 20-х рр. XX ст. Перший танцювальний фестиваль відбувся у м. Блекпул і презентував різні танцювальні напрями. Згодом з'явився Британський чемпіонат зі стандартних танців серед професіоналів й аматорів. Подією року, яка збирає найбільшу кількість глядачів у Блекпулі, і донині вважається командний турнір *Фестивалю серед професіоналів*. Сьогодні в цих змаганнях беруть участь команди з Німеччини, Японії, Італії, США, Австралії та країн Скандинавії.

Віденський бал

Традиційним танцювальним фестивалем вважається *Віденський бал*, який відбувається у столиці Австрії під час бального сезону. Віденські бали занесені ЮНЕСКО до переліку нематеріальної культурної спадщини людства. Особливість цього заходу полягає в дотриманні бального протоколу, за яким бал відкривають юні пари танцюристів — дебютантів, опівночі обов'язково має відбутися «опівнічний виступ», а на світанку — закриття балу.

Наша країна також має власну танцювальну фестивальну традицію. Так, щороку в Києві проходить міжнародний фестиваль танців народів світу «Dances of the World», під час якого можна відчути енергію культур і побачити розмаїття танцювальних стилів багатьох країн.

Неможливо уявити сучасне танцювальне мистецтво, кіно, театр і телебачення без надзвичайно чуттєвих, енергійних і розмаїтих латиноамериканських танців.

Латиноамериканські танці — загальна назва бальних і народних танців, що сформувалися на території Латинської Америки.

Це дивовижне поєднання традицій індіанської, африканської та іспанської культур. Однак найбільшого впливу латиноамериканські танці зазнали саме від іспанської музики. А зародилися вони на Кубі в середині XIX ст. Сьогодні поняття «латиноамериканські танці» об'єднує чимало течій. До основних з них належать самба, румба, ча-ча-ча, пасодобль, джайв.

Румба — парний кубинський танець африканського походження. Вирізняється цей танець з-поміж інших передусім плавними рухами в поєднанні із широкими кроками. Найвідомішою в усьому світі мелодією румби є «Guantanamera» («Гуантанамера»), яку написав Хосеїто Фернандес у 30-х рр. XX ст. на вірш Хосе Марті. У пісні йдеться про мешканку кубинської провінції Гуантанамо. Сьогодні цю композицію вважають класикою латиноамериканського танцю.

М. Саваррубіас. Румба

Хосеїто Фернандес, «Гуантанамера».

Які характерні особливості прослуханої музики? Схарактеризуйте музичну мову твору (ритм, темп, характер, динаміку тощо).

Не менш улюбленим латиноамериканським танцем є *самба*, що виникла в Бразилії і сьогодні є одним з національних символів цієї країни. Самба здобула світове визнання завдяки бразильським карнавалам, найвідоміший з яких відбувається в Ріо-де-Жанейро. У Бразилії виникли найрізноманітніші напрями самби, які розвиваються у численних танцювальних школах.

Бразильський композитор Зекінья де Абреу в 1917 р. написав інструментальну мелодію «Tico-Tico no Fuba», яку знає весь світ під скороченою назвою «Tico-Tico». Цю мелодію досі люблять і пам'ятають майже в усіх країнах світу, хоча з моменту її створення минуло майже сто років!

Самба у виконанні бальних танцівників

Зекінья де Абреу, «Тіко-Тіко».

На якому інструменті виконується твір? Який його характер? Який танець нагадує твір?

Я у світі музики: досліджую, дію

- 1. За бажанням:** спробуйте відтворити характерні рухи бразильської самби.
- 2. Колективна робота.** Створіть програму «Шкільного балу», що складається з латиноамериканських танців.
- 3. Музичний проект:** «Танці народів світу: краса та гармонія».

Бібліотека:

- Регаццони Г. *Латиноамериканские танцы*. — М. : БММ АО, 2001.
- Мур А. *Бальные танцы*. — Минск : РУП, 2004.

Фільмотека:

- Х/ф «Крок вперед: все або нічого» (реж. Сі Т., 2014 р.);
- Х/ф «Зроби крок: лови момент» (реж. Дуан А., 2013 р.).

Медіатека: танці народів світу.

КАРНАВАЛ — СВЯТО МУЗИКИ І ТАНЦЮ

Щороку панувальники карнавалів й маскарадів приїжджають з найвіддаленіших куточків світу в італійське місто на воді — Венецію. Саме тут з'явилася вишукана традиція карнавального святкування. Вистави венеціанського карнавалу відбуваються просто неба, на тлі унікальних декорацій — пам'яток архітектури, які пов'язані між собою численними каналами й містками.

На центральній площі Сан-Марко відбувається церемонія відкриття карнавалу, а потім розпочинається масове костюмоване гуляння. Протягом двох тижнів у Венеції проводять різноманітні концерти, влаштовують неперевершені феєрверки, в театрах проходять вистави, а в середньовічних палацах — бали-маскаради. І звідусіль — з майданів і площ, з будинків міських жителів і величних споруд, та навіть із граційних гондол, що перевозять людей, — лунає жива музика!

Карнавал – театралізоване свято, учасники якого вдягають яскраві костюми й маски.

Роздивіться костюми й маски учасників карнавалу на ілюстраціях. Які інструменти звучать? Яка музика може лунати?

Учасники венеціанського карнавалу

А. Соттер. Ескізи венеціанських карнавальних костюмів

Карнавал надихає художників на створення вишуканих костюмів і загадкових масок, а композиторів — на написання чудової музики. У різний час музиканти відображали свої святкові карнавальні емоції у звуках, тембрах і ритмах.

М. Пажо. Венеціанський карнавал

Атмосферу карнавального свята можна почути у фортепіанному «Карнавалі Роберта Шумана», в увертюрах «Карнавал» Антоніна Дворжака, Гектора Берліоза, Олександра Глазунова. Італійський композитор і скрипаль Нікколо Паганіні написав варіації «Венеціанський карнавал» для скрипки і фортепіано, а французький композитор Жан-Батист Арбан — варіації «Карнавал у Венеції» для труби.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Жан-Батист Арбан, «Карнавал у Венеції».

Не менш яскравий і захоплюючий карнавал відбувається щороку на іншому боці Земної кулі, в тропічній Бразилії, а саме в її столиці — Ріо-де-Жанейро. Особливістю бразильського карнавалу є форма його проведення. Глядачі розміщуються на трибунах уздовж *самбадрому* — спеціальної території, якою йдуть учасники карнавалу.

Пригадай, у чому полягають особливості цього танцю.

Парад шкіл самби — це неймовірно яскраве, блискуче й енергійне явище. Адже перед публікою по черзі рухаються фантастично оформлені платформи, на яких безупинно танцюють самбу запальні бразильські красуні. Щоб перемогти на конкурсі танцівники мають вразити журі, яке складається із 40 суддів, своєю хореографією, декораціями, костюмами, гримом. Тому кожна школа самби, зокрема й дитяча, вибирає тему, розробляє сценарій і упродовж року готує виступ.

Талант і фантазія сотень художників і праця тисяч бразильців перетворили Самбадром в казковий світ. Яких тільки образів тут можна побачити: дракони, слони й тигри, мешканці підводного царства, піратські кораблі, римські легіонери тощо.

Карнавальна платформа, присвячена темі джазу (м. Ріо-де-Жанейро, Бразилія)

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Сергію Абреу, «Бразильський карнавал» у виконанні дитячого естрадного ансамблю «Сюрприз».

Який загальний настрій прослуханих творів? Хто їх виконує? Чим вони відрізняються?

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Яке значення музики й танців на карнавалі?
2. Здійсніть віртуальні екскурсії, щоб дізнатися про традиції карнавалу в Ніцці та інших містах.
3. Перегляньте в Інтернеті відеозапис карнавалу у Ріо-де-Жанейро. У чому виявляються особливості його проведення? Підготуйте повідомлення
4. **Музичний проект.** Уявіть себе режисерами-постановниками карнавалового свята. Доберіть музичні твори, які допоможуть передати характерні образи традиційних карнавальних персонажів, наприклад, Кота, Джокера (Блазня), Венеціанської дами. Підготуйте пантоміму під музику кожного з творів. Організуйте і проведіть конкурс на кращу презентацію.

Ібліотека:

- Ермолаєв В.І. Нариси історії Бразилії. – Соцекгіз, 1962. – 578 с.
- Струганов А.І. Латинська Америка у ХХ столітті. — М., 2002.

Фільмотека:

- Д/ф «Карнавал в Ріо-де-Жанейро» (2010 р.)
- Д/ф «Романтичні міста: Карнавал у Венеції» (2010 р.)

Медіатека:

- Жан-Батист Арбан, «Карнавал у Венеції»
- Сергію Абреу, «Бразильський карнавал» (у виконанні дитячого естрадного ансамблю «Сюрприз».

ФОЛЬКЛОР І МУЗИЧНИЙ ТЕАТР

I

В останній чверті минулого століття на культурному обрії України замайоріла досі небачена «зірка» — фолк-опера «Цвіт папороті» Євгена Станковича. Саме цей твір започаткував нову добу в музично-театральному мистецтві. Адже до того часу в Україні не існувало такого музичного жанру, який ґрунтувався би виключно на українському фольклорі: історичних нарисах, народних звичаях, прикметах, фантазіях тощо. Митець по-новаторськи поєднав у своєму творі звучання оркестру із самобутнім співом народного хору, традиційний фольклор — із сучасними засобами виразності, зокрема авангардними. «Цвіт папороті» особливий ще й тим, що композитор увів до складу симфонічного оркестру народні інструменти.

В основі фолк-опери — літературні твори Миколи Гоголя, національний фольклор, героїчний епос, народні обряди та пісні, легенди. Лібрето написав А. Стельмащенко, а декорації до фолк-опери створив український художник Є. Лисик. З політичних причин у 1979 р. прем'єра не відбулася, а декорації було знищено.

Г. Семирадський. Ніч напередодні Івана Купала

У фольк-опері «Цвіт папороті» немає наскрізного сюжету, звичного для жанру опери монологів, арій, дуетів. Твір складається з трьох дій: у першій змальовуються картини із життя Запорозької Січі; у другій розкриваються особливості народного побуту — сцени на свято Купала; зміст третьої — прославлення подвигів, здійснених народними героями заради Батьківщини.

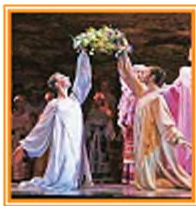
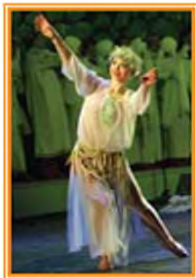
МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

У другій дії фольк-опери «Цвіт папороті» відображено народне життя в усіх його проявах: світлих і радісних, суворих і трагічних. Поряд із реальними святковими обрядами на Івана Купала зображено й фантастичні образи, зокрема русалок.

У сцені «Русалчині купала» оркестрове звучання незвичайними способами поєднується з голосами хору — шепотом, зойками, зітханнями, — усе це створює таємничу атмосферу. На цьому тлі звучить соло русалки — пісня про загублену дівочу долю «Ой, глибокий колодезь».

Але в печальний спів, наче вихор, уривається купальський шабаш відьом. Виразна, пластична мелодія змінюється вигуками, завиваннями. Кульмінацією шабашу стає фантастична «Фуга нечисті». У ній майже відсутні мелодії, оскільки головна тема фуги — скоромовка, що промовляється з «жорсткістю» (авторська вказівка).

Коли опівночі зацвітає папороть, шабаш раптово обривається, і все навкруги завмирає. Звучить акапельний спів хору, якому акомпанує лише записана на плівку «музика лісу» — шум листя, пташине щебетання тощо.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Євген Станкович, «Купала», II дія з фольк-опери «Цвіт папороті» у виконанні камерного хору «Київ».

Схарактеризуйте образи, які виникають у цьому фрагменті. Які його композиційні особливості?

Євген Станкович, «Ой, глибокий колодезю», «Русалчині купала» з фольк-опери «Цвіт папороті» у виконанні хору ім. Г. Верьовки, солістка — Ніна Матвієнко.

Як у другій дії опери відображені святкові обряди на Івана Купала, купальський шабаш відьом? Який характер музичного фрагменту твору? Чим вражає прослухана музика? Що незвичного у виконанні ви помітили?

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Станкович Євген Федорович (народ. в 1942 р.) — український композитор, музичний і громадський діяч, лауреат численних вітчизняних і міжнародних премій і нагород, народний артист України, Герой України. Народився в м. Сваляві, де здобув початкову музичну освіту. Продовжував навчання в музичному училищі Ужгорода, потім у консерваторіях Львова і Києва (учень Б. Лятошинського, М. Скорика).

У доробку композитора — 6 симфоній, 9 камерних симфоній, фольк-опера «Цвіт папороті», 6 балетів, велика кількість ораторій, камерно-вокальних й інструментальних творів. Також написав музику до шести вистав і понад сотні фільмів.

Я у світі музики: співаю, відчуваю

Прослухайте пісню Михайла Коваля «Балада про Крути». Пригадайте, що таке балада.

У цій пісні йдеться про криваві події 1918 р., коли відбувся нерівнозначний бій між більшовицькою армією і загonom київських студентів та бійців вільного козацтва на залізничній станції Крути. Запекле протистояння тривало упродовж 5 годин. Завдяки значній кількісній перевазі супротивника українська молодь зазнала поразки, віддавши свої життя за українську державність.

Під час поховання 27 юнаків, які потрапили до більшовиків у полон, а потім були ними страчені, поблизу Аскольдової могили в Києві голова Української Центральної Ради М. Грушевський назвав загиблих героями, а поет П. Тичина присвятив мужнім патріотам вірш «Пам'яті тридцяти».

Ю. Чумак. Крути

Я у світі музики: співаю, відчуваю

БАЛАДА ПРО КРУТИ

Музика М. Коваля

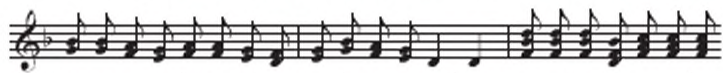
Вірші М. Бакая

То не чор-не гай-во-рон-ня над сте-пом кру-ж-ля-є — ди-ка ор-да Му-рав-йо-ва

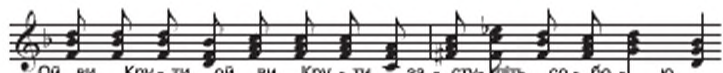
гріз-но на-сту-па-є. Щоб во-ро-га зу-пи-ни-ти, на стан-ці-ю Кру-ти

від-пра-ви-лись добровольці — мо-ло-ді рек-ру-ти. Славних хлопців-добровольців

зіб-ра-ло-ся трис-тя, а до-ро-га, на-че до-ля, ко-рот-ка, тер-нис-тя.

Ой ви, Кру-ти, ой ви, Кру-ти, за-сту-п-ить со-бо-ї ю,

бо прол-еть - ся кров ю - на - ча ці-ло - ю рі-ко - ю.

1. То не чорне гайвороння над степом кружляє —
 Дика орда Муравйова грізно наступає.
 Щоб ворога зупинити, на станцію Крути
 Відправились добровольці — молоді рекрути.

Приспів:

Славних хлопців-добровольців зібралось триста,
 А дорога, наче доля, коротка, терниста.
 Ой ви, Крути, ой ви, Крути, заступіть собою,
 Бо проллється кров юнеча цілою рікою.

2. Зима снігом зам'тає, січуть скоростріли.
 Щоб ворога зупинити — не вистачить сили.
 Вже набой закінчились, а навколо — поле,
 Піднялися — і в атаку кинулись соколи.

Приспів.

3. Не вернуться вже ніколи до рідної хати,
 Не зустрине, не пригорне заплакана мати.
 Постріляні, порубані — але незборимі
 Зосталися тут лежати сини України.

Приспів:

Славних хлопців-добровольців загинуло триста,
 Бо така вже їхня доля — коротка, терниста.
 Ой ви, Крути, ой ви, Крути, — біль мого народу...
 Віддали життя герої за нашу свободу.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Поміркуйте, чому жанр опери Є. Станковича «Цвіт папороті» визначено як «фольк-опера».
2. Якою є тематична основа фольк-опери «Цвіт папороті»?
3. Схарактеризуйте композиторський стиль Є. Станковича.

Бібліотека:

- Кияновська Л. Українська музична культура : навч. посіб. — К. : ДМЦНЗКМ, 2002. — 178 с.
- Музика: Дитяча енциклопедія / упоряд. Володарська М., Каневський Є. — Харків : Фоліо, 2008. — 328 с.

Фільмотека:

Д/ф «Цвіт папороті» (реж. В. Вігер, 1988 р.)

Медіатека:

Є. Станкович, фрагменти з фольк-опери «Цвіте папороть».

Сучасна балетна вистава відрізняється від класичного балету тим, що їй притаманні ритмопластичні танці, пантоміма, елементи акробатики, світлозвукові ефекти, оригінальні декорації, костюми, і навіть спів (хори).

Пригадайте характерні ознаки класичного балету. З яких танцювальних номерів складається балетна вистава? Які балети ви знаєте?

Відомий композитор Ігор Стравінський створив балет «Весна священна», у якому відобразив язичницьку Русь навесні: з дівочими хороводами, культом Землі, жертвопринесенням на честь богині Весни. У балеті надзвичайно сильний і виразний ритм. Композитор використовує основні музичні засоби — тембр, гармонію і ритм, щоб зобразити взаємовідносини природи і людини.

Новизна і складність музики відчували і глядачі під час прем'єри, і оркестр на репетиціях. Лібрето до балету написали сам композитор — Ігор Стравінський, і Микола Реріх — всесвітньо відомий художник, який також створив декорації і костюми до вистави.

Прем'єру балету глядачі не сприйняли, залишивши поза увагою оригінальність і складність хореографії на тему язичницьких обрядів. Але минули роки, і балет підкорив серця шанувальників мистецтва в усьому світі.

Сцена з балету І. Стравінського «Весна священна»

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Ігор Стравінський, фрагменти з балету «Весна священна».

Чим вражає музика балету? Які картини-образи виникли у вашій уяві? Чому глядачі на прем'єрі не сприйняли балет?

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Стравінський Ігор Федорович (1882—1971) — всесвітньо відомий композитор та диригент українського походження. Народився в сім'ї співака в Оранієнбаумі, поблизу м. Санкт-Петербург.

З дитячих років навчався гри на фортепіано. Талант композитора яскраво проявився в жанрі балету. Під керівництвом М. Римського-Корсакова були написані перші твори — скерцо і соната для фортепіано, сюїта для голосу з оркестром «Фавн і пастушка», симфонія «Феєрверк» для оркестру, прем'єру якої відвідав відомий хореограф Сергій Дягілев. Він високо оцінив талант молодого композитора. Протягом трьох років співпраці з трупю Дягілева Стравінський написав три балети, що принесли йому світову славу — «Жар-птиця», «Петрушка» та «Весна священна».

Стравінський, творчість якого вплинула на розвиток музики ХХ ст., посідає особливе місце серед композиторів того часу.

 Я у світі музики: досліджую, дію

1. Які теми та образи використав у своєму балеті «Весна священна» Ігор Стравінський?
2. Поміркуйте, чому композитори сучасності звертаються до фольклору та музичних традицій минулого?
3. **Працюємо разом.** Об'єднайтесь у групи, оберіть легенду або міф, проілюструйте її музичними фрагментами (народної та сучасної музики), створіть ескізи декорацій. Поясніть свій вибір музичних творів. Визначте жанр твору, дайте назву.

Бібліотека:

- Давлекамова С. Галина Уланова. Я не хотела танцювати — М. : АСТ-Пресс СКД, 2010. — 280 с.

Фільмотека:

- Д/ф «Мой серебряный шар. Галина Уланова» (2010 р.)
- Д/ф «Майя Плисецкая» (реж. В. Катанян, 1981 р.)

Медіатека: Ігор Стравінський, фрагменти з балету «Весна священна»

АРАНЖУВАННЯ В МУЗИЦІ

У світі музики дуже часто трапляються випадки, коли твір, призначений для якогось інструмента, наприклад для струнного (скрипки), виконується на клавішному (фортепіано). Для цього здійснюють нотний «переклад» композиції.

Аранжування в музиці — це пристосування, переклад музичного твору, написаного для певного інструмента (голосу, співака чи ансамблю), для його виконання в іншому складі інструментів (голосів).

Найвідомішими аранжувальниками XIX ст. вважають Нікколо Паганіні і Ференца Ліста. Віртуоз Паганіні — визначний італійський майстер скрипки, створив чимало неперевершених музичних творів, які сам і виконував. Його техніка виконання вирізнялася неймовірною довершеністю. Музикант цілковито змінив саму природу скрипкового виконання: умів грати такі п'єси, які, як вважалося, неможливо відтворити.

Якщо Паганіні вважають генієм скрипки, то Ференца Ліста — його двійником-піаністом. Австрійський композитор гастролював містами Європи, щоразу збираючи переповнені концертні зали.

Щоб продемонструвати свій талант і віртуозну гру на інструменті, обоє митців написали власні твори, які відповідали заданій меті. Так, Н. Паганіні створив 24 каприси для скрипки. Ці твори є справжнім посібником для досвідчених професійних музикантів, оскільки техніка виконання цих творів — надзвичайна складна.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Нікколо Паганіні, Каприс № 24 ля мінор (для соло скрипки).

|| Які картини ви уявили? Який характер музики? Схарактеризуйте засоби виразності твору.

Нікколо Паганіні, Каприс № 24 ля мінор в аранжуванні Ференца Ліста для соло фортепіано.

Що змінилося у виконанні?

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Нікколо Паганіні (1782–1840) — італійський скрипаль-віртуоз, композитор та гітарист.

У віці 7 років уперше взяв до рук скрипку. А вже за рік Нікколо написав свою першу скрипкову сонату і кілька складних варіацій. У 11-річному віці виступає із самостійним концертом у Генуї (серед виконаних творів — власні варіації на французьку революційну пісню «Карманьола»).

На зламі століть Нікколо успішно виступає в Пармі, опісля отримує запрошення виступити при дворі герцога Фердинанда Бурбонського. Потім гастролює Італією, Німеччиною, Францією, Австрією, Великою Британією.

Паганіні вражав слухачів віртуозним виконанням, яскравістю образів, польотом фантазії, драматичними контрастами. У його творчості повною мірою виявлялися особливості італійського народного імпровізаційного стилю.

Паганіні першим зі скрипалів виконував концертні програми напам'ять, вводячи у гру нові технічні прийоми. Музикант розширив межі впливу скрипкового мистецтва. Деякі твори композитора настільки технічно складні, що після його смерті тривалий час вважалися такими, які неможливо виконати.

Фрагмент оригінальних нот Каприса № 10

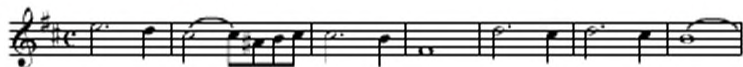

Я у світі музики: співаю, відчуваю

МУЗИКА СЛОВА

Музика А. Олейнікової

Вірші Є. Левченка

1. Ллється музика слова
 Так чарівно, казково,
 Напрочуд загадково,
 Наче серця струна.
 Мила, ніжная мово,
 Оживаєш ти знову
 Голосними струмками,
 Наче рання весна..

Приспів:

Моя ти рідна
 Українська мово,
 Твоє чарує
 Мелодійне слово.

Твоє звучання
 Кришталево чисте,
 Твої слова —
 Мов зоряне намисто.

2. Ти дзвениш над полями,
 Над лугами, лісами
 Ніжним голосом мами,
 Що маля забавля.
 Лине хай на Україну:
 «Очі карі та сині», —
 Хай і дочкам, і сину
 Душу спів звеселя.

Приспів.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Порівняйте Каприс № 24 ля мінор Н. Паганіні у скрипковому виконанні з фортепіанною інтерпретацією Ф. Ліста. Схарактеризуйте тему, темброве забарвлення. Які зміни музики відбулися у процесі варіювання теми?
2. Схарактеризуйте ритмічні, мелодичні, регістрові та динамічні особливості варіацій. Занотуйте у зошит.
3. Уявіть себе журналістом тижневика «Музична афіша». Підготуйте свій відгук на концерт, у програмі якого звучав Каприс № 24 ля мінор Н. Паганіні у фортепіанному виконанні, транскрипція Ф. Ліста.

Бібліотека:

- Зильберквит М. Мир музики: Очерк. — М. : Дет. лит., 1988.
- Тибальди-Кьеза М. Паганіні. — М. : Молодая гвардия, 1981.
- Виноградов А. Оуждение Паганіні. — М. : Маст. лит., 1983. — 688 с.

Фільмотека:

- Х/ф «Никколо Паганіні» (1982);
- Х/ф «Ференц Лист — Грєзы любви» (реж. Мартон Келети, 1970).

Медіатека:

- Н. Паганіні. 24 Каприси;
- Н. Паганіні, Ф. Лист. Етюди для фортепіано.

Пригадайте, що вам відомо про жанр рапсодії. Що характерно для нього?

Аранжування тем Паганіні входить до відомого Концерту для фортепіано з оркестром Сергія Рахманінова і має назву «рапсодія». Як ви пам'ятаєте, жанр рапсодії виник у далекому минулому — сягає часів давньогрецьких співаків-оповідачів. Сучасна рапсодія — це інструментальний твір вільної форми, в основі якого зазвичай покладено народну тему. Рапсодію на тему Паганіні С. Рахманінова вирізняє масштабний задум, величне темброве рішення — її виконує оркестр із солістичним фортепіано; виразна тема, ознаки тричастинної композиції концерту, наскрізний тематичний розвиток.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Сергій Рахманінов, Рапсодія на тему Паганіні з Концерту для фортепіано з оркестром № 1.

Як змінилася тема Н. Паганіні у творі С. Рахманінова? Які особливості звучання прослуханого твору?

Концертна рапсодія для соло фортепіано з оркестром є, водночас, варіаційним циклом на тему Двадцять четвертого Капрису Нікколо Паганіні.

Видатний український композитор Мирослав Скорик створив блискучі оркестрові обробки каприсів Паганіні, у яких дотепно зіставив музику XIX ст. і сучасні мотиви.

Пізніше, на основі інструментальної інтерпретації Мирослава Скорика каприсів Паганіні був створений балет «Каприси». Балетмейстером-постановником твору став народний артист України Віктор Литвинов. Сюжет балету «Каприси» — це історія великого маестро, геніального творця поза часом і простором. Це спроба показати долю окремої особистості.

Нікколо Паганіні — Мирослав Скорик, Десять каприсів із циклу «24 каприси для великого симфонічного оркестру» (на вибір).

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Скорик Мирослав Михайлович (народ. в 1938 р.) — український композитор і музикознавець, влучний племінник видатної співачки Соломії Крушельницької. Народився у Львові, тут відвідував музичну школу.

Навчався у Львівській державній консерваторії ім. М. В. Лисенка під керівництвом Станіслава Людкевича. По закінченню стажувався у Дмитра Кабалевського. Тривалий час викладав композицію в Київській консерваторії.

У доробку митця — різноманітні музичні жанри: опера, балет, реквієм, концерти (для оркестру, для віолончелі з оркестром, для фортепіано, скрипки), твори для оркестру, різноманітних ансамблів, сольного фортепіано. Окрім того, композитор завзято писав музику до багатьох фільмів і театральних вистав, джазову та популярну музику.

У музичній редакції Мирослава Скорика світ побачив опери М. Леонтовича «На Русалчин великдень», А. Вахнянина «Купало», Д. Січинського «Роксолана».

У своїх творах М. Скорик переосмислює український, зокрема карпатський, фольклор, а також втілює власне бачення міської салонної музики, джазу. Композиції митця постійно звучать на українській та європейській сценах, а також у США, Канаді й Австралії.

Сьогодні Мирослав Скорик є співголовою Співки композиторів України і художнім керівником Національного театру опери та балету ім. Т.Г. Шевченка (м. Київ).

М. Скорик диригує оркестром

Нікколо Паганіні, Каприс № 24 ля мінор у рок-аранжуванні Віктора Зінчука.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Поміркуйте, чим сучасна інтерпретація одного з творів, який вам сподобався, відрізняється від оригіналу композитора.
2. Як у сучасних аранжуваннях змінюється музичний образ твору, його форма та засоби виразності (мелодика, ритм, темп, динаміка, інструментування тощо)?
3. **Працюємо разом.** Об'єднайтесь у групи і знайдіть в Інтернеті колекцію картин, скульптур, архітектурних споруд, зміст яких співзвучний музичним творам, прослуханим на уроці. Створіть музичне слайд-шоу на тему «Музика крізь віки: Н. Паганіні – Ф. Ліст – С. Рахманінов – М. Скорик».

Бібліотека:

- *Брянцева В.* Детство и юность Сергея Рахманинова. — М. : Советский композитор, 1973.
- *Бажанов Н.* Рахманинов. — М. : Молодая гвардия, 1966.

Фільмотека:

- Д/ф «Гении. Сергей Рахманинов» (реж А. Кончаловский)
- Д/ф «Портрет Рахманинова» (реж. А. Косачев, 1992)
- Д/ф «Ветка сирени (о С.В. Рахманинове)» (реж. П. Лунгин, 2007)

Медіатека:

- *С. Рахманінов.* Концерт для фортепіано з оркестром № 1, Рапсодія на тему Паганіні
- *Н. Паганіні-М. Скорик.* Десять каприсів із циклу «24 каприси для великого симфонічного оркестру»
- *Н. Паганіні.* Каприс № 24, ля мінор (рок-аранжування Віктора Зінчука)

СУЧАСНЕ АРАНЖУВАННЯ КЛАСИЧНИХ ТВОРІВ

У світі небагато естрадно-симфонічних оркестрів, що користуються такою славою і популярністю, як оркестр під керівництвом французького композитора й аранжувальника Поля Морія. Мільйони проданих платівок, гастролі по всьому світу, незмінний успіх на концертних майданчиках усіх континентів — ось який творчий шлях цього відомого колективу. В оркестрі працювали чудові музиканти, кожен з яких досяг високого рівня майстерності, й усе-таки своїми успіхами колектив зобов'язаний одній людині — своєму керівникові.

Творчість французького Гранд-оркестру під керівництвом Поля Морія яскраво поєднала в собі розважальне й академічне музичне мистецтво. Упродовж 30 років колектив аранжував і записав тисячі мелодій.

Аранжування у джазовій музиці пов'язане з імпровізаційним стилем музикування, коли гармонічні та фактурні зміни музиканти вносять у твір під час виконання. У ХХ ст. у світ інструментальної музики вривається *електроніка*. З появою електронно-акустичної апаратури — синтезаторів, магнітофонів, комп'ютерів — з'явилися нові можливості для творчості композиторів, а виникнення електроінструментів розширило горизонти для виконавців.

Пригадайте Скерцо («Жарт») Й.-С. Баха, яке ви слухали у 6 класі в різних виконаннях. Порівняйте з аранжуванням Поля Морія.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Йоганн Себастьян Бах, **Скерцо із сюїти № 2** у виконанні оркестру Поля Морія.

Чому, на вашу думку, ця музика залишається популярною вже майже півстоліття? Порівняйте інтерпретацію П. Морія з виконанням, яке ви слухали раніше. Чи змінилася музика?

Сьогодні твори відомого італійського композитора Джоаккіно Россіні не дуже часто з'являються в репертуарах театрів. Виятком, звісно, є опера «Севільський цирульник», музика якої надзвичайно яскрава, енергійна. Ви могли в цьому переконатися, коли слухали фрагменти з цієї опери у 6 класі. Нині інтерес публіки до цього твору не вгасає.

Джоаккіно Россіні, Увертюра з опери «Севільський цирульник» у виконанні оркестру Поля Морія.

|| Чи можна стверджувати, що сучасне аранжування надало класичній музиці «нового» життя?

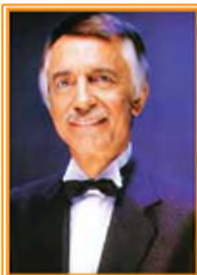
Інструментальний твір італійського композитора епохи бароко Томазо Альбіноні «Адажіо» відоме серед поціновувачів музичного мистецтва. З часу його опублікування біографом Ремо Джадзотто в 1958 р. популярність твору тільки набирає обертів: його виконують на різних інструментах, використовують як фонову музику у фільмах, телепередачах, рекламі.

Томазо Альбіноні, «Адажіо» у виконанні оркестру Поля Морія.

|| Опишіть свої враження від прослуханого твору. Які образи народжуються у вашій уяві під час прослуховування музики?

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Поль Морія (1925–2006) — французький диригент, аранжувальник, композитор. Народився й виріс на Півдні Франції, у м. Марсель. З дитинства виявив неабиякі здібності до музики: у 4-річному віці почав грати на фортепіано. Здобув освіту виконавця в Марсельській консерваторії, до якої вступив у 10 років. Тут вивчав класичну музику, але вже тоді його приваблював джаз, у якому бачив високі можливості для власної реалізації. Протягом життя Поль Морія створив понад 150 інструментальних композицій та пісень.

У 17 років він зібрав свій перший оркестр, з яким гастролював Францією. Під час Другої світової війни Поль подорожував Європою разом з оркестром. Наприкінці 1950-х рр., на запрошення однієї студії звукозапису, переїхав до Парижа, де розпочався його кар'єра аранжувальника й композитора. Тут він створив музику до пісень Шарля Азнавура, Даліди, Моріса Шевальє, Мірей Матьє, а також аранжував їх і записував у студії.

Свій «Великий оркестр Поля Морія» («Le grand orchestre de Paul Mauriat») диригент створив у 1965 р. Митець зауважував, що величезний вплив на його музику мала творчість британської групи «Бітлз» («The Beatles»). Починаючи з 1969 р., оркестр Поля Морія дає концерти в США і Канаді, Японії і Південній Кореї, Бразилії та інших країнах Латинської Америки.

Аранжування в популярній музиці — це створення інструментального супроводу до мелодії твору. Поняття «аранжування пісні» — об'ємне і включає в себе багато аспектів. Кожен композитор мріє, щоб його твір став хітом. Для цього він звертається по допомогу до аранжувальника, або ж самостійно аранжує твір.

Музикант-аранжувальник володіє композиторськими навичками, складає партії для музичних інструментів і вокального супроводу (вокальної групи, бек вокалу) відповідно до поставленого музичного завдання. Аранжувальник підготує пісню у форматі, що відповідає європейським і світовим стандартам. Від його роботи залежить успіх твору. Потім відбувається запис вокалу, зведення та мастерінг, тобто процес підготовки і перенесення записаної і зведеної фонограми на будь-який носій для подальшого поширення. Аранжувальник може змінити всім відому пісню так, що її ніхто не впізнає.

Місце роботи
аранжувальника
у студії звукозапису

Я у світі музики: співаю, відчуваю

СТОЇТЬ ТОПОЛЯ

Музика *О. Осадчого*

Вірші *В. Крищенко*

Сто - їть то - по - ля, на - че до - ля, Я - ка врос - ла у ро - до - від, Гілка - ми
 си - не не - бо ко - ле, зби - ра - є гор - ли - цю в по - літ. Сто - їть то -
 по - ля на роз - дол - лі, ле - ген - да па - м'я - ті жи - ва, І лис - тям
 про - мов - ля по - во - лі Св - я - ті Шев - чен - ко - ві сло - ва.
 То - по - ля, то - по - ля, гли - бо - ке ко - рін - ня, По -
 літ жу - рав - ли - ний і - і вер - хо - віть. То - по - ля, то - по -
 ля, за - ду - ма о - сі - ння

1. Стоїть тополя, наче доля,
 Яка вросла у родовід,
 Гілками синє небо коле,
 Збирає горлицю в політ.

Стоїть тополя на роздоллі,
 Легенда пам'яті жива,
 І листям промовля поволі
 Святі Шевченкові слова.

Приспів:

Тополя, тополя, глибоке коріння,
Політ журавлиний її верховіть.
Тополя, тополя, задума осіння
В очах мого серця, як матір, стоїть.

2. Стоїть тополя, день світає
В її потрісканій корі.
Стоїть, як ненька, виглядає
Своїх синів з крутих доріг.
Стоїть тополя, не старіє,
Її обходить часу плин,
І я втішаюсь, і радію,
Що корінь з нею в нас один.

Приспів.

Т. Шевченко. Тополя

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Послухайте в Інтернеті класичні твори В.-А. Моцарта у виконанні оркестру П. Морія. Які з них вам найбільше сподобались? Занотуйте свої враження й оцінки до робочого зошита.
2. Поцікавтеся, у яких художніх фільмах звучить оркестр Поля Морія.
3. Спробуйте створити сучасне аранжування пісні «Стоїть тополя».
4. **Музичний проект:** «Класична музика в сучасному аранжуванні». Дослідіть самостійно, які класичні твори мають найбільшу кількість аранжуваль. Поміркуйте чому. Укладіть програму концерту «Класична музика: минуле і сьогодення».

Бібліотека:

- Хоуп Д. Когда надо аплодировать : путеводитель для любителей классической музыки. — Владимир : АСТЕЛЬ, 2010. — 320 с.

Фільмотека:

- Х/ф «Іграшка» (реж. Ф. Вебер, муз. аранжування П. Морія, 1976 р.)
- Х/ф «Невдахи» (реж. Ф. Вебер, муз. аранжування П. Морія, 1981 р.)
- М/ф «Контакт» (реж. В. Тарасов, муз. аранжування П. Морія, 1978 р.)

Медіатека:

- Й.-С. Бах. Токката і fuga ре мінор у виконанні оркестру П. Морія;
- «Під музику Вівальді», «Жайворонок» у виконанні оркестру П. Морія.

Відомий французький піаніст *Річард Клайдерман* підкорив Європу витонченими аранжуваннями, у яких разом з фортепіано звучать електрогітари, сучасні ударні, синтезатори.

Репертуар музиканта не обмежується одним стилем. Його інтереси різнобічні: від класичних творів до джазових. Та все ж Річард Клайдерман — це передусім майстер романтичних настроїв. Недарма його називають «принцом романтики».

Пригадайте Місячну сонату Людвіга ван Бетховена, першу частину якої ви слухали на уроках музичного мистецтва минулого року. Чому соната отримала таку назву? Послухайте цей твір в аранжуванні Річарда Клайдермана.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Людвіг ван Бетховен, Місячна соната в аранжуванні Р. Клайдермана.

|| Чи змінилася музика? Який емоційний стан викликала ця музика?

|| Пригадайте твори Франца Шуберта, які ви слухали на уроках музичного мистецтва. Як ви можете схарактеризувати його музику?

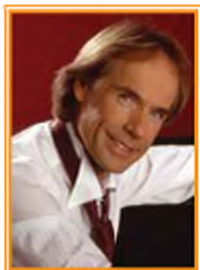
Упродовж свого нетривалого життя (31 рік) австрійський композитор Франц Шуберт написав велику кількість творів. Саме завдяки йому жанр пісні увійшов у класичну музику і набув художньої досконалості. Шуберт є автором понад 600 пісень, зокрема, на вірші Йоганна Гете, Генріха Гейне та інших відомих німецьких поетів. Сучасна інтерпретація «Серенади», яку композитор написав на вірші Л. Рельштаба, сьогодні вражає своєю динамікою й енергією.

Франц Шуберт, «Серенада» в класичному виконанні та в аранжуванні Р. Клайдермана.

|| Який характер музики? Які зміни відбулися у процесі аранжування? Поміркуйте, що отримала нового і що втратила музика у процесі аранжування.

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Річард Клайдерман, справжнє ім'я — **Філіпп Паже** (народ. у 1953 р.) — французький піаніст, аранжувальник, виконавець класичної та етнічної музики, а також музики до кінофільмів. Народився в столиці Франції. Коли Філіппу виповнилося шість років, дід подарував йому старе піаніно, і цей подарунок назавжди визначив долю хлопчика. Філіпп сумлінно репетирував годинами щодня, учився читати з нотного аркуша (у той час це виходило в нього навіть краще, ніж

говорити рідною французькою), і вже за два роки хлопчик переміг в місцевому конкурсі талантів.

У 12-річному віці Філіпп вступає до Паризької консерваторії, а 4 роки потому отримує перший приз у конкурсі молодих піаністів.

Філіпп, на подив усіх вчителів і родичів, обрав інший шлях і разом з друзями створив рок-гурт. За сімейними обставинами юнакові доводилося працювати банківським клерком, проте вечорами він грав на фортепіано, акомпануючи відомим французьким артистам. Чутки про блискучі здібності молодого піаніста швидко поширилися в музичних колах.

Довгоочікувані зміни в житті музиканта відбулися в 1976 р., коли Філіпп виконав «Баладу для Аделіни», яку замовила одна французька компанія звукозапису. Саме тоді з'явився його псевдонім Річард Клайдерман. Успіх пісні перевершив всі найсміливіші очікування продюсерів: наклад хіта становив понад 22 мільйони копій.

Незабаром вийшов дебютний сольний альбом піаніста, а вже протягом наступних двох років він записав іще п'ять альбомів, у яких найглибше розкрився неповторний стиль гри.

У різні періоди своєї блискучої кар'єри Річард Клайдерман співпрацював з багатьма відомими музикантами, та найбільшим творчим успіхом піаніста вважають його роботу з Королівським філармонічним оркестром.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Перегляньте репродукції відомого французького художника-імпресіоніста Клода Моне. Поміркуйте, чи співзвучні ці картини із твором Ф. Шуберта «Серенада». Чому? Які образи навіює музика?

К. Моне. Враження. Схід сонця

К. Моне. Бузок на сірому небі

2. У вільну хвилинку знайдіть в Інтернеті аудіозаписи з аранжуваннями Річарда Клайдермана інших класичних творів. Послухайте їх і поділіться враженнями з однокласниками.
3. **Завдання за бажанням.** Об'єднайтесь у групи. Створіть відеокліп на музику «Місячної сонати» Людвіга ван Бетховена або «Серенади» Франца Шуберта в аранжуванні Річарда Клайдермана, використовуючи репродукції картин художників і вірші поетів. Проведіть конкурс відеокліпів.

Бібліотека:

- Олеников К. Аранжировка. — К. : Феникс, 2003.
- Васина-Гроссман В. Книга о музыке и великих музыкантах. — М. Дет. лит., 1986.
- Левашова Г. Рассказы из музыкальной шкатулки. — Ленинград : Дет. лит., 1975. — 142 с.

Фільмотека:

- Х/ф «Шуберт. Пісня любові й розпачу» (реж. Е. Маришка, 1958 р.)
- Т/ф «Незакінчена симфонія» (реж. В. Фараджев, 1968 р.)
- Х/ф «Бетховен живе нагорі» (реж. Д. Дівайн, 1992 р.)

Медіатека:

- Л. ван Бетховен, Місячна соната в аранжуванні Р. Клайдермана
- Ф. Шуберт, «Серенада» (у класичному виконанні та в аранжуванні Річарда Клайдермана)

ПЕРЕВІРТЕ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

1. Визначте за описом поняття.

Переклад музичного твору, написаного для певного інструмента (голосу, співака чи ансамблю), для виконання його в іншому складі інструментів (голосів)

Імпровізаційний стиль музикування; гармонічні, фактурні зміни, які музиканти вносять в твір під час виконання

2. Розшифруйте вислів німецького композитора Йоганна Крейслера. Поясніть, як ви його зрозуміли.

К	о	ж	в	и	и	п	ю,	з	и	м	м	и,	м	о	о	д	и	к
о	м	н	ь	с	т	р	о	в	н	и	а	н	о	г	х	и	з	а
л	е	а	с	л	и	о	в	и	й	с	в	а	п	у	и	т	у	
и	н	щ	о	о	в	м	о	ч	а	л	о	д	о	п	р	ь	м	

3. Назвіть музичний твір і прізвище його автора або виконавця за асоціативним ланцюжком.

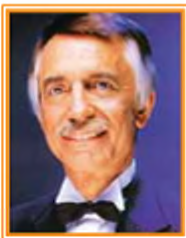
Фольк-опера, Микола Гоголь, легенди, обряди, Купало...

Фантазія, етюди, картинки, каприси, аранжування...

Гранд-оркестр, розважальна і академічна музика, жарт, Йоганн Себастьян Бах...

Аранжування, романтичні настрої, Людвіг Рельштаб, вечірня пісня...

4. Розкажіть про творчість одного з митців, зображених на портретах.

5. За поданими текстовими фрагментами пригадайте пісні. Спробуйте зробити їх аранжування. Виконайте.

*У саду калина, на ставку верба,
Пісня журавлина – радість і журба...*

*Пити довго я не стану,
Тільки раз на тебе гляну...*

*Тополя, тополя,
Глибоке коріння...*

МУЗИЧНИЙ ПРОЕКТ

Робота над проектом передбачає вибір теми, підбір матеріалу, аналіз інформації, висновків, презентації, оцінку результатів. Ви вільні у виборі змісту, форми презентації (виступ групи з демонстративним матеріалом, міні-концерт з розповіддю, музична вітальня, музичний марафон, флеш-моб тощо), створенні творчого продукту (комп'ютерна презентація, афіша концерту, музична вітальня, буклет тощо) і видів художньої діяльності. Головне, щоб музичний проект допоміг вам дізнатися більше про музику і музикантів, про їхнє життя і творчість.

СУЧАСНЕ ЖИТТЯ МУЗИКИ ЛЮДВИГА ВАН БЕТХОВЕНА

Ключове запитання:

Чи можна вважати музику Людвіга ван Бетховена сучасною?

Твори для прослуховування:

- Третя симфонія
- Соната №14 для фортепіано (Місячна соната)
- «До Елізи»
- П'ята симфонія

Чернетка нот Л. ван Бетховена

Пам'ятник Л. ван Бетховена у Відні (Австрія)

СУЧАСНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ

Ключове запитання:

Чи є майбутнє в народній пісні?

Твори для прослуховування:

- Українські народні пісні у виконанні **тріо Маренич**: «Посилала мене мати», «Ой, у гаю при Дунаю», «Несе Галя воду», «Ой, під вишнею...»; **Ніни Матвієнко**: «Ой, роду наш красний», «Висока верба», «Ішло дівча лучками», «Прилетіла перепілонька»; **Марії Бурмаки**: «Вербовая дощичка», «Козак від'їжджає», «В саду гуляла», «Марічка», «Тиша навкруги»
- Українська народна пісня «Чом ти не прийшов» у виконанні ВІА «Тріо Маренич», **Наталії Бучинської**, рок-фольк-гурту «Русичі», **Марії Бурмаки**.
- Українська народна пісня «Ой у вишневому садку» у виконанні **Ніни Матвієнко**, гурту «Експрес».

О. Кулаков. Весілля

ТАНЦІ НАРОДІВ СВІТУ: КРАСА ТА ГАРМОНІЯ

Ключове запитання:

Чи може танець змінити життя сучасної людини?

Твори для прослуховування:

- Руслана Лижичко «Дикі танці»;
- Астор П'яццолла «Лібертанго»;
- Хосеіто Фернандес «Гуантанамера»;
- Зекінья де Абреу «Тіко-Тіко»;
- Арі Барросо «Самба»;
- Енріке Хоррін «Ча-ча-ча»;
- Енріке Сантеухіні, «Ріо-Ріта» (пасодобль) у виконанні Марека Вебера.

КЛАСИЧНА МУЗИКА В СУЧАСНОМУ АРАНЖУВАННІ

Ключове запитання:

Що отримує і що втрачає сучасна людина, слухаючи аранжування творів класичної музики?

Твори для прослуховування:

- Нікколо Паганіні, Каприс № 24 ля мінор (для соло скрипки), в аранжуванні Ференца Ліста для соло фортепіано, в аранжуванні Мирослава Скорика, рок-аранжування Віктора Зінчука.
- Сергій Рахманінов, Рапсодія на тему Паганіні з Концерту для фортепіано з оркестром № 1.
- Йоганн Себастьян Бах «Жарт» у класичному виконанні, у виконанні «Хору Турецького», Асіі Ахат, Ванесси Мей, оркестру під керівництвом Поля Морія.
- Томазо Альбініні, «Адажіо» у класичному виконанні, у виконанні оркестру Поля Морія, Фаусто Папетті, Сари Брайтман, Лари Фабіан

Поради щодо презентації проекту

Зміст матеріалу має:

- відобразити глибокий пошук під час дослідження теми;
- демонструвати розуміння теми;
- включати всі компоненти проекту;
- виявляти зацікавленість в аудиторії;
- фактично підтверджуватися інформацією з надійних джерел.

Співпраця в групі передбачає:

- ефективну співпрацю команди, у якій розподілено обов'язки;
- внесок кожного члена групи в результат роботи.

Презентація повинна містити:

- слайди, зміст яких відповідає плану проекту;
- стислий і влучний текст без граматичних і орфографічних помилок, опечаток.
- фото- і відеоматеріали;
- логічні та зрозумілі елементи дизайну слайдів, що гармонують зі змістом.

Під час виступу групи виявлять:

- креативність, чіткість, досконалість володіння матеріалом, що досліджувався; естетичність викладу і презентації.

РОЗДІЛ

2

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО В НАШОМУ ЖИТТІ

«Урешті-решт, найважливіше — бути чесним із собою, своїми рідними і багато працювати. Того, що є зараз, завтра вже не буде. Ризикуй. Борись. Удосконалюй і культивувай свій талант. Будь найкращим у тому, що ти робиш. Дізнавайся про свій вид діяльності більше, ніж хто-небудь інший. Використовуй різні інструменти, щоб показати себе — будь-то танцювальний майданчик, чи басейн. Де б це не було — це твоє. Це те, що я завжди намагаюся пам'ятати».

Майкл Джексон

ДЖАЗ

Наприкінці XIX — початку XX ст. на півдні Сполучених Штатів Америки, у м. Новий Орлеан, виникла нова форма музичного мистецтва, яка синтезувала в собі африканську та європейську культури. Назва цього напрямку — джаз, що з англійської означає «підбадьорливий вигук в афроамериканців».

Характерними ознаками музичної мови джазу спочатку були імпровізація й поліритмія, що ґрунтувалася на *синкопованих* ритмах (перенесенню наголосу з сильної долі такту на слабку), а також особливий комплекс прийомів виконання ритму — *swing* (з англійської — «розкачування»). Троє або четверо виконавців, які зазвичай грають на тромбоні, трубі і кларнеті, «підлаштовувалися» під чіткий ритм, який відбивали ударні.

Джаз вирізняється «блюзовою» гармонією та інтонацією. Джазом називають і оркестр, який складається із духових, ударних та шумових інструментів.

У основі джазу — жанри афроамериканської музики: спірічуел та блюз.

Спірічуелс (з англ. «духовний, церковний») — це духовний хоровий гімн в афроамериканській спільноті, написаний переважно на біблійні сюжети.

Спірічуелс завжди виконує колектив співаків, супроводжуючи свій спів ритмічними ударами в долоні, притупуванням, рухами тіла. Зазвичай твір має форму запитання — відповіді.

Блюз (з англ. «меланхолія, зневіра») на відміну від спірічуелса — сольо-пісенний жанр драматичного спрямування. У творах цього жанру відображаються особисті хвилювання, емоції та почуття людини, а також розкривається справжнє життя бідних людей Америки. Однак яскравими ознаками блюзу також є гумор, іронія і сатира. Музика і текст мають імпровізаційний характер, тому легко підкорюються таким особливостям викладання, як поліритмії (одночасному поєднанню різних ритмічних

малюнків), синкопуванню, специфічному тембровому забарвленню голосу та інструменту.

Більшість виконавців джазу — це видатні майстри-віртуози. Опинившись у центрі уваги публіки, соліст не може просто імпровізувати на теми легких мелодій, оскільки від нього завжди очікують віртуозну гру і справжнє натхнення. Видатними виконавцями джазу були Луї Армстронг, Дюк Еллінгтон, Гленн Міллер та інші.

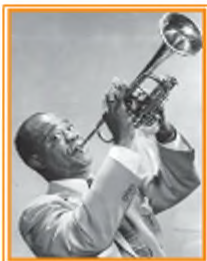

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Луї Армстронг, «Відпусти мій народ» («Lets my people go»).

У чому виявляються особливості пісні, яку ви прослухали? До якого жанру афроамериканської музики, на вашу думку, вона належить? Які особливості джазової музики помітили? Придумайте ритмічну імпровізацію та виконайте її як супровід до пісні

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Луї Армстронг (1901–1971) — американський джазовий трубач, вокаліст і керівник ансамблю. Народився в найбіднішому афроамериканському районі м. Нового Орлеана. Працював з дитинства, щоб допомогти своїй сім'ї: розвозив вугілля, продавав газети. Луї рано почав співати в невеликому вуличному вокальному ансамблі, грав на барабанах і за кілька років натренував слух.

У 14-річному віці потрапив у міський виправний будинок. Там навчився грати на кларнеті, брав участь у місцевому духовому оркестрі. Після повернення додому грав у вільний від роботи час в аматорських ансамблях. Молодого виконавця помітив місцевий король джазу — Джо Олівер, з допомогою якого Армстронг став професійним музикантом і входив до складу відомих джазових оркестрів тих часів.

З середини 1920-х років Армстронг записував альбоми з власними студійними ансамблями, найвідоміші з яких «Гаряча п'ятірка» («Hot Fife», 1925 р.) і «Гаряча сімка» («Hot Seven», 1927 р.).

Тоді ж починає співати джазовим скетом (ритмічне повторення складів, які співак вигадував безпосередньо під час виконання композиції).

Луї Армстронг створив імпровізаційний виконавський стиль гри на трубі, для якого властиве вільне трактування мелодій. Віртуозний соліст-трубач довів, що центром джазового ансамблю є особистість, актор, із власними ідеями і переживаннями.

Музикант гастролював країнами Європи, Америки, Африки, Австралії та Японії. Часто знімався в кіно, постійно брав участь у радіопрограмах, музичних і театральних виставах. Разом з Еллою Фіццджеральд брав участь у джазовій версії опери Джорджа Гершвіна «Поргі і Бесс». Не полишаючи інструментально-виконавську діяльність, Армстронг дедалі частіше виступав як співак: його низький, хриплий, наповнений теплом голос легко впізнаваний, як і неповторне звучання його труби. Сьогодні Луї Армстронг — це символ американського джазу в усьому світі.

Джазові композиції у виконанні *Г. Міллера, Д. Еллінгтона* та інших видатних музикантів (на вибір вчителя).

Які мелодичні та ритмічні звороти, характерні для джазу, ви помітили? Спробуйте відчувати пульс музики. Які особливі «прикмети» джазу? Які інструменти виконували соло?

С. Церчі. Джаз

Джазу властиві дві важливі ознаки, що вирізняють його з-поміж інших видів музики: *імпровація* і *свінг*. Слово «імпровація» означає, що музиканти можуть складати музику під час її виконання. Так, вони часто використовують одні й ті самі мелодії і співзвуччя, проте музика, яку вони грають, ніколи не звучить однаково.

Свінг (з англ. — «помірне гойдання», «хід») — ритм, який проходить крізь усю музику. Граючи, музиканти підкреслюють ритм, додаючи мелодії особливої енергійності. У джазі імпровізує не тільки соліст — кращий виконавець на трубі, кларнеті або саксофоні, а й усі музиканти. В імпровізаційному джазі немає точного запису виконуваної музики, а тільки музична основа у вигляді якої-небудь відомої мелодії. Кожний музикант імпровізує свою партію, вільно варіюючи цією мелодією, що вимагає від учасників джазу виконавської майстерності й таланту.

Інша особливість джазу — складний ритм, основу якого становить метрична пульсація, тобто *біт* (з англійської — «удар», «пульс»). У джазовому ритмі є чимало й інших акцентів, які, поєднуючись, створюють драйв (з англ. «гонка», «їзда») — динамічну якість ритму, або біта. Наявність драйву створює у слухача ефект руху, наростаючого темпу, тоді як він залишається незмінним. Цей термін тепер використовується і в рок-музиці.

Рей Чарльз, «Прощавай, Джек» («Hit the Road Jack»).

II Які особливості джазу в цьому творі? Схарактеризуй пісню.

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Рей Чарльз — відомий американський музикант, автор понад 70 студійних альбомів, один з найвідоміших у світі виконавців музики в стилях соул, джаз і ритм-енд-блюз.

Був нагороджений тринадцятьма преміями «Греммі», потрапив до залів слави рок-н-ролу, джазу, кантрі і блюзу.

Френк Сінатра назвав Рея «єдиним справжнім генієм в шоу-бізнесі».

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

Засновниками свінгу вважають Дюка Еллінгтона, Каунта Бейсі, Гленна Міллера. В оркестрі Д. Еллінгтона музиканти за допомогою спеціальних сурдин, пристосовували для зменшення сили звуку та зміни тембру, досягали особливого, «горлового» тембру інструментів, що нагадував звуки людського голосу. Таке екзотичне звучання назвали «стилем джунглів».

Я у світі музики: співаю, відчуваю

МУЗИКА РІДНОГО ДОМУ

Музика О. Злотника

Вірші О. Вратарьова

mf

Від Ки- е-ва до Ль- во- ва, від Кри-му до Кар-пат Зем - ля мо -я чу-до-ва ці-

-те, як зе - лен сад, Дніп-ро-ва хви - ля си- ня дзве-нить, не-мов стру-на, для

ме-не Ук-ра-ї на, і піс-ня, і вес-на. Му-зи-ка, му-зи-ка, му-зи-ка рід-но-го

до- му, дай ме-ні ра-дос-ті, ра-дос-ті, клич ме-не зно-ву,

тут мо-ї ма-мо і та-то, тут мо-я піс-ня кри-ла-та жде ме-не, жде ме-не.

тут мо-ї ма-мо і та-то, тут мо-я піс-ня кри-ла-та жде ме-не, жде ме-не.

1. Від Києва до Львова,
Від Криму до Карпат —
Земля моя чудова
Цвіте, як зелен сад,

Дніпрова хвиля синя
Дзвенить, немов струна,
Для мене Україна,
І пісня, і весна

Прислів:

Музика, музика, музика
 Рідного дому,
 Дай мені радості, радості,
 Клич мене знову,
 Тут мої мамо і тато,
 Тут моя пісня крилата
 Жде мене, жде мене.
 Тут мої мамо і тато,
 Тут моя пісня крилата
 Жде мене, жде мене.

2. Десь там, за небокраєм,
 Країни, наче рай,
 Але для мене раєм
 Залишиться мій край.
 Дарує горобина
 Рубіни край вікна,
 Як мати, Україно,
 Для мене ти одна.

Прислів:**Я у світі музики: досліджую, дію**

1. Поцікавтеся про творчий і життєвий шлях відомого піаніста, аранжувальника, композитора, керівника оркестру, представника джазового мистецтва Едварда Кеннеді («Дюка») Еллінгтона.
2. Послухайте джазові композиції у виконанні оркестру Дюка Еллінгтона. Схарактеризуйте стильові особливості виконання.
3. Дослідіть виникнення, поширення та характерні особливості джазових стилей. Заповніть таблицю у зошиті за зразком.

Джазовий стиль	Час виникнення	Характерні ознаки	Виконавці

4. Музичний проект: «Зірки джазу».**Бібліотека:**

Мошков К. Индустрия джаза в Америке. XXI век. – СПб.: Планета Музыки, 2013. — 640 с.

Фільмотека:

- Х/ф «Шуберт. Пісня любові й розпачу» (реж. Е. Маришка, 1958 р.)
- Т/ф «Незакінчена симфонія» (реж. В. Фараджєв, 1968 р.)
- Х/ф «Бетховен живе нагорі» (реж. Д. Дівайн, 1992 р.)

Медіатека:

- Л. ван Бетховен, Місячна соната в аранжуванні Р. Клайдермана
- Ф. Шуберт, «Серенада» (у класичному виконанні та в аранжуванні Річарда Клайдермана)

Менш ніж за сто років джаз перетворився на популярну, самобутню і повну енергії музику. Його створювали в основному афроамериканські музиканти. Їхня обдарованість відзначилася в дивному розмаїтті, у свободі, і разом з тим, чіткості ритмів з характерним для джазу звуком акцентів із сильною долою на слабку (синкопами). У джазовій музиці стрімко розвивалося декілька стилів.

У джаз-оркестрі немає фіксованого складу інструментів. Великого значення, звісно, в ньому має група мідних інструментів: труба, тромбон, саксофон. Досить різноманітна група й ударних інструментів: ритм-секшн (ця особливість перейшла в джаз від його «предків» — народних негрівських оркестрів). Іноді на кількох ударних інструментах грає один виконавець-віртуоз. У джазі обов'язково звучить фортепіано, що також виконує роль ритмічного інструмента.

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

Одного разу Пол Вайтмен, американський «король джазу», запропонував своєму другу — Джорджу Гершвіну, написати симфонічний твір у джазовому стилі. Проте відомий композитор відмовився. Здивуванню Гершвіна не було меж, коли він дізнався, що за місяць відбудеться концерт оркестру Пола Вайтмена за новим твором Гершвіна...

Якось композитор роздратовано звернувся до друзів: «Вони думають, що Гершвін може написати шедевр на замовлення!». «А хіба не може?» — усміхнено поцікавився приятель. «Звісно, може, — зітхнув Гершвін. — Тільки до сьогодні я не підозрював про це...». Так, менше ніж за місяць з'явилася відома «Рапсодія у блюзових тонах».

II Пригадайте, що таке рапсодія. Які її характерні особливості?

Американський композитор Джордж Гершвін вважав, що його «Рапсодія у блюзових тонах», або «Рапсодія у стилі блюз», хоч і написана у джазовому стилі, однак є серйозною музикою. Головна ознака цього твору — імпровізаційність, яку він запозичив у джазових музикантів, поєднується з принципами розвитку європейського класичного симфонізму. Цей стиль в музиці отримав назву симфоджаз.

Симфоджас — стильовий різновид джазу; поєднання жанрів легкої та симфонічної музики.

Цей твір складається з чотирьох тем, кожна з яких представляє собою оригінальну варіацію пісенних, танцювальних, блюзових та ліричних мелодій. У рапсодії вільно чергуються контрастні епізоди.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Дж. Гершвін, Рапсодія у блюзових тонах для фортепіано з оркестром («Rhapsody in Blue»), фрагмент.

Спробуйте визначити головні теми твору. Чи змінювались темп, динаміка, ритм?

Така назва рапсодії з'явилася не випадково. Гершвіна надихнув живопис, представлений на одній із виставок Нью-Йорка. Зокрема, пейзажі Джеймса Вістлера, витримані переважно в синіх тонах.

Порівняйте музичний твір з живописними картинами Дж. Вістлера. Що у них спільного? Підберіть репродукції картин до цього музичного твору.

Дж. Вістлер. Ноктюрн в блакитному і сріблястому

Дж. Вістлер. Ноктюрн в синьому і золотому

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Джордж Гершвін (1898–1937) — відомий американський композитор. З дитинства захоплювався джазовою культурою.

З 12-річного віку почав самостійно вчитися грати на фортепіано, а з 16 років — на професійному рівні.

У 1918-1919 рр. у бродвейських театрах Нью-Йорку можна було почути чимало творів Гершвіна, наприклад, у мюзиклі «Синдбад», що мав приголомшливий успіх. А вистава «La, La Lucille» 1919 р. цілковито складалася із творів Гершвіна. Упродовж 1920–1924 рр. Джордж Гершвін створював по кілька десятків творів для вистави «Скандали Джорджа Вайта». Написав першу національну оперу «Поргі і Бесс», а також «Блакитний понеділок» («Blue Monday»), відому як «135-та вулиця», після прем'єри якої його запросили композитором до джаз-бенда під керівництвом Пола Вайтмена. Саме для Вайтмена Джордж створив справжню перлину своєї творчості — Рапсодію у блюзових тонах.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Чи погоджуєтеся ви з твердженням, що ХХ ст. в музиці — це століття джазу? Аргументуйте свою думку.
2. У чому полягає історичне значення «Рапсодії у блюзових тонах» Дж. Гершвіна?
3. Дослідіть, яку роль відіграє джаз у сучасній музиці. Ознайомтеся із творчістю сучасних виконавців джазу.
4. **Музичний проект:** «Джазові фестивалі в Україні».

Бібліотека:

- *Мошков К.* Блюз. — СПб : Планета музики, 2014. — 384 с.
- *Вольнский Э.* Джордж Гершвін. — Л. : Музыка, 1980. — 96

Фільмотека:

- Д/ф «Історія джазу», серії 6–12 (реж. К. Бернс, 2000 р.)
- Фільм-мюзкл «Дордж Гершвін — Поргі і Бесс» (реж. О. Премінджер, Р. Мамулян, 1959 р.)

Медіатека: Дж. Гершвін, Рапсодія у блюзових тонах для фортепіано з оркестром («Rhapsody in Blue»).

РОК-МУЗИКА

У другій половині ХХ ст. в музичному середовищі Америки виникло нове явище музичної культури — **рок-музика**, або **рок**. Він об'єднав музичне, поетичне, сценічне та інші види мистецтва.

У чому ж особливості виконання рок-творів? Можливо, ви помітили, що основна увага під час виконання рок-музики приділяється інтерпретації твору, для якої притаманні підвищений драматизм і темпераментний вокал. Для рок-музики, насамперед, важливий чіткий і динамічний ритм, який підкреслює її гучність і стає важливим засобом виразності. У наш час в рок-музиці існують багато напрямів, течій та жанрів.

Першим напрямом рок-музики, що з'явився в середині 50-х років і невдовзі одержав всесвітнє визнання, був **рок-н-рол** (англ. «rock'n'roll» — «розгойдуватися і крутитися»). Провідну роль у ньому відігравали електромузичні інструменти, а вокал придбав енергійний та емоційний характер.

Подальшому розвитку і розквіту рок-н-ролу сприяла творчість популярного американського виконавця Елвіса Преслі. Він ніколи не писав рок-композицій, однак блискучі вокальні дані й артистизм зробили його справжнім кумиром молоді. Його пісні неодноразово посідали провідні позиції музичних хіт-парадів, а альбоми (близько 60) утримували лідерство протягом тривалого часу. Король рок-н-ролу, як шанобливо називають Елвіса, — дійсно, один з перших легенд рок-музики ХХ ст.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Елвіс Преслі, «Все гаразд, мамо» («That's All Right, Mama»).

II Як ритм вплинув на настрій композиції?

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Елвіс Арон Преслі (1935–1977) — відомий американський співак і актор. Народився у м. Тупело штату Місісіпі (південь США). З раннього дитинства зростав в оточенні музики, співав у церковному хорі. У подарунок на своє одинадцятиріччя отримав гітару.

Після школи Елвіс працював водієм вантажівки, у той же час записав платівку для своєї матері. Однак слухачем творів Елвіса стала не тільки вона. Уже за рік 20-тисячний наклад першого синглу співака — «That's all right» («Все добре, мамо»), був проданий у лічені тижні. Так, Елвіс, разом зі своїми друзями-музикантами, заснував новий музичний напрям — рок-н-рол.

У 1956 р. Преслі уже був відомий на весь світ: його хіти постійно звучали по радіо, на вечірках і танцях, а нові платівки розкупували із шаленою швидкістю. Елвіса наслідували в усьому: переймали його манеру одягатися, укладати волосся, танцювати і навіть говорити.

На жаль, співак рано пішов із життя, однак він і нині вважається одним з найуспішніших музикантів ХХ ст.

Наприкінці 50-х років у Великій Британії, яка також захопилася рок-н-ролом, з'явилися власні виконавці. Їхню музику британці назвали *big-bim* (з англ. «великий біт»), або просто *bim*. Найвидатнішими представниками цього напрямку є гурт «Бітлз». Новизна їхнього музичного мислення перетворили провінційний гурт з м. Ліверпуль на ідейних натхненників для багатьох музикантів, які далі розвивали течію рок-музики. Їхня творчість — одне з найяскравіших явищ у масовій культурі ХХ ст. Головна заслуга «Бітлз» полягає в тому, що рок-музика, яка була танцювальною і розважальною до того, здобула репутацію серйозного мистецтва.

Гурт «Бітлз» («The Beatles»), «Учора» («Yesterday»).

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

«Бітлз» («The Beatles») — британський біт-рок-гурт, створений 1960 р. у м. Ліверпуль (Велика Британія). Уважається найвідомішим музичним гуртом упродовж всієї історії музики. Кількість проданих платівок гурту перевищує один мільярд примірників, що є рекордом світової музичної індустрії. П'ятнадцять альбомів «Бітлз» очолювали хіт-паради Великої Британії — частіше, ніж будь-яких інших виконавців.

До першого складу гурту входили: Джон Леннон (вокал, ритм-гітара), Пол Маккартні (вокал, ритм-гітара), Джордж Харрісон (вокал, соло-гітара), Стюарт Саткліф (бас-гітара) і Піт Бест (ударні).

Музика «Бітлз» поступово ускладнювалася, музиканти перейшли від виконання дуже простих пісеньок скіффл (різновид народної музики, популярної у Великій Британії в другій половині 1950-х рр.) до рок-н-ролла. Експериментуючи з класичною, східною і електронною музикою, «Бітлз» привнесли в популярну музику живий дух, одночасно розширивши аудиторію своїх шанувальників. Перелік хітів «Бітлз» вражає. Пісні «Michelle», «Yesterday», «Help!», «Yellow Submarine», «Penny Lane», «Strawberry Fields», «The Fool on the Hill» можна почути в радіоефірах і сьогодні.

Музей гурту «Бітлз» у м. Ліверпуль (Велика Британія)

Я у світі музики: співаю, відчуваю

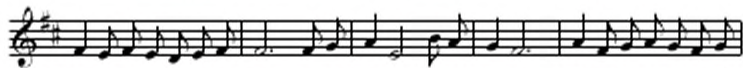
МОЯ УКРАЇНА

Слова Ю. Рибчинський

Музика Н. Петраш

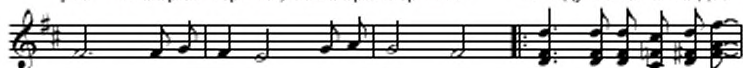
Ти шля-хом пра-вед-ним, свя-тим йшла до во -лі, У-кра-ї-но.

Ти пе-ред во-ро-гом сво-їм не ста-ва-ла на ко-лі-на. Ти до ом-рі-я-них зі-

-рок шла крізь тер - ни, йшла крізь тер - ни. Ти в ду-шах сі - я - ла доб-

-ро, на-че зер-на, на-че зер - на. Є на сві - ті мо-я

кра-ї-на, де чер-во-на рос-те ка-ли-на.

Го - ри, рі-ки і по - ло - ни - ни — це мо-я Ук-ра-ї-на.

Де я на сві-ті не бу -ла ти зі мно-ю, У-кра-ї-но.

1. Ти шляхом праведним, святим
Йшла до волі, Україно.
Ти перед ворогом своїм
Не ставала на коліна.
Ти до омріяних зірок
Йшла крізь терни. (Двічі)
Ти в душах сіяла добро,

Наче зерна. (Двічі)

Приспів.

Є на світі моя країна,
Де червона цвіте калина.
Гори, ріки і полонина —
Це моя Україна.

Є на світі моя країна,
найчарівніша, як перлина.
В моїм серці вона єдина.
Це моя Україна.

2. Де б я на світі не була —
ти зі мною, Україно.

Ти — моя мати, що дала
мені мову солов'їну.
Ти до омріяних зірок
йшла крізь терни. *(Двічі)*
Ти в душах сіяла добро,
наче зерна. *(Двічі)*

Прислів.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Розкажіть про особливості музичного напрямку рок-н-рол.
2. Знайдіть інформацію про виконавців гурту «Бітлз». Чому, на вашу думку, «Бітлз» став найпопулярнішим гуртом?
3. **Робота в групах.** «Інтерв'ю з зіркою»: уявіть себе відомими виконавцями рок-н-ролу і розкажіть своїм шанувальникам про те, як ви стали популярними.
4. **За бажанням:** ознайомтеся із творчістю групи «Роллінг Стоунз». Схарактеризуйте особливості британського блюз-року.
5. **Музичний проект.** «Зірки рок-н-ролу»

Бібліотека:

- Тернер С. «The Beatles»: история за каждой песней. — Астрель, 2013. — 384 с.
- Цалер И. 100 легенд рока. — Центрполиграф, 2013. — 780 с.
- Даншен С. Елвіс Преслі. — Молода гвардія; Палімпсест, 2012. — 357 с.

Фільмотека:

- Х/ф «Елвіс» (реж. Г. Хові та інші, 1968 р.)
- Д/ф «Елвіс на гастролях» (реж. П. Адддж, Р. Абель, 1972 р.)
- Д/ф «Щоденник Бітлз» (реж. Дж. Бікнелл, 1966 р.)

Медіатека:

- Пісні у виконанні Елвіса Преслі: «That's All Right, Mama», «A Little Less Less Conversation»;
- Пісні у виконанні гурту «Бітлз»: «Michelle», «Yesterday», «Help!», «Nowhere Man», «A Day in the Life», «Yellow Submarine», «Strawberry Fields», «The Fool on the Hill», «Hey Jude».

II

Стиль британської групи «Пінк Флойд» («Pink Floyd»), що має велику популярність упродовж багатьох років, можна визначити як «психоделічний арт-рок». Психоделією називають рок-музику, якій властиві спонтанність, емоційна розкутість і відсутність чіткої форми.

«Пінк Флойд» вважають одним із найуспішніших гуртів Великої Британії, відомим своїми філософськими текстами, експериментами зі звуком, цікавими обкладинками альбомів й оригінальними концертами.

Гурт сформувався в Лондоні у 1965 р. До його складу входили Нік Мейсон, Роджер Вотерс, Річард Райт і Воб Клоз. «Пінк Флойд» досяг справжніх світових висот. Його концептуальні альбоми «Зворотний бік місяця» («The Dark Side of the Moon»), «Якби ти була тут» («Wish You Were Here»), «Звірі» («Animals»), і рок-опера «Стіна» («The Wall»), придбало понад 210 мільйонів слухачів.

Обкладинки платівок гурту «Пінк Флойд»

Психоделік-рок (психоделічний рок) — напрям рок-музики, для якого характерні фантастичні, містичні та символічні образи.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Гурт «Пінк Флойд» («Pink Floyd»), «Ще одна цеглинка у стіні» («Another Brick In The Wall») з альбому «Стіна» («The Wall»).

Британський гурт «Квін» («Queen»), поєднавши у своїй творчості ознаки різних напрямів рок-музики, створила власний неповторний стиль. Своїм надзвичайним успіхом група завдячує передусім таланту і харизмі вокаліста Фредді Мерк'юрі.

У 1968 р. гітарист Брайан Мей, студент Імперського коледжу в Лондоні, і басист Тім Стаффелл вирішили створити гурт, який назвали «Усмішка» («Smile»). Під час навчання в художньому училищі Ілінга, Тім Стаффелл затоварищував із однокурсником Фаррухом Бульсара, який узяв собі англійське ім'я Фредді Мерк'юрі. Хлопець незабаром став відданим шанувальником «Smile». Наприкінці 1970 р. Стаффелл покинув гурт, а інші учасники разом із Фредді продовжили роботу в колективі, який відтоді мав назву «Queen».

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

Незадовго до випуску першого альбому «Queen» Фредді Мерк'юрі, який мав освіту дизайнера, створив логотип гурту. Малюнок поєднав у собі знаки зодіаку всіх чотирьох членів гурту: два леви (знак зодіаку Дікона і Тейлора — Лев), краб (Мей — Рак), і дві феї (Мерк'юрі — Діва). Леви тримають стилізовану літеру «Q», на якій лежить краб. Феї розміщені трохи нижче левів — на гілках. Корона займає місце всередині літери «Q», а над усією композицією височіє птах фенікс з розправленими крилами. Логотип схожий на герб Сполученого Королівства.

Логотип гурту «Квін»

Гурт «Квін» («Queen»), **«Ми — чемпіони»** («We are the champions»), **«Шоу має тривати»** («The Show Must Go On»).

Сьогодні найвідомішим представником української рок-музики вважають гурт «Океан Ельзи». Лідером (фронтменом) і автором майже всіх пісень музичного колектива є Святослав Вакарчук. Музика «Океана Ельзи» різноманітна своїми настроями: ліричними, енергійними, танцювальними, звитязними. Вірші пісень С. Вакарчука називають пісенною поезією, адже його літературна мова наповнена складними римами, неперевершеними образами, вишуканими порівняннями тощо. Дуже часто в музиці «Океану Ельзи» можна почути українські народні мотиви, які гармонійно влітаються в рок-ритми. Гурт успішно гастролює Україною, Америкою, Європою. У доробку «океанів» 8 студійних альбомів. У 2014 р. «Океан Ельзи» відзначив концертами свій ювілей — 20-річчя, найгучніші і наймасштабніші з яких відбулися на стадіонах Києва і Львова.

Ювілейний концерт гурту «Океан Ельзи» з нагоди 20-річчя колективу

Гурт «Океан Ельзи», «9-1-1».

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Вакарчук Святослав Іванович (нар. 1975 р.) — український музикант, вокаліст, лідер рок-гурту «Океан Ельзи», композитор, громадський діяч, заслужений артист України, кандидат фізикоматематичних наук.

Народився у сім'ї професора фізики Івана Вакарчука. Навчався в музичній школі у класах скрипки і баяну. У шкільні роки брав участь у КВК, у створенні шкільного театру, був гравцем баскетбольної команди. У 1990 р. Святослав відвідав Канаду (за міжнародним

обміном учнів США, Канади, України), звідки привіз велику колекцію касет і записів рок-музики.

Після закінчення школи навчався у Львівському університеті на фізичному факультеті. У 1994 р. створив гурт «Океан Ельзи», лідером, композитором і співаком якого є і сьогодні. Після закінчення університету С. Вакарчук обрав музичну кар'єру. Гурт до того часу вдало виступив на кількох фестивалях, і Святослав разом з усіма вирушив до Києва записувати дебютну платівку — «Там, де нас нема», 1998).

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Ознайомся з історією створення гурту «Океан Ельзи», скориставшись офіційним сайтом гурту та іншими спеціалізованими музичними українськими сайтами.
2. Схарактеризуй характерні особливості рок-музики.
3. Проаналізуй сольні партії музичних інструментів у рок-музиці. Порівняй їх із джазом.
4. **За бажанням**, створи дискографію найпопулярніших рок-гуртів.

Бібліотека:

- Є. Бичков. Легенди року: Пінк Флойд. — Караганда: Плюс / мікро, 1991.
- С. Клімовицький. Pink Floyd: Архітектори звука. — Вид-во: Вісник, 1998. — 352 с.
- Рассадін Л. Queen про Куін. — Вид-во: Мир вокруг нас, 1994.
- В. Слобжін, Т. Шашкова. Чари «Queen». — Вид-во: Вісник, 1998.

Фільмотека:

- Д/ф «Стіна» («Pink Floyd: The Wall», реж. Дж. Скарф, А. Паркер, 1982 р.)
- Д/ф «Пінк Флойд: Історія альбому «Wish You Were Here» (реж. Дж. Едгінтон, 2013 р.)
- Д/ф компанії BBC «Квін: Дні нашого життя» («Queen: Days Of Our Lives», реж. М. Окесей, 2011 р.)

Медіатека:

- Пісні у виконанні гурту «Пінк Флойд»: «Another Brick In the Wall» («Ще одна цеглинка у стіні») з альбому «The Wall» та інші.
- Пісні у виконанні гурту «Квін»: «We Are the Champions» («Ми — чемпіони»), «The Show Must Go On».
- Пісні у виконанні гурту «Океан Ельзи»: «9-1-1», «Дзвони».

ПОП МУЗИКА. ФРАНЦУЗЬКИЙ ШАНСОН

У 50-х роках ХХ ст. поп-музикою (з англійської «популярна, загальнодоступна музика») називали рок-музику, пізніше ці поняття розділилися. *Поп-музика* — це розважальна музика для загалу, яка використовує жанри, стилі і напрями рок-музики. У цьому полягає її відмінність від популярної музики в широкому значенні слова — найвідоміших, часто виконуваних творів (зокрема симфонічних).

Поп-музика орієнтується на загальний смак слухачів, тому під час створення таких творів використовуються вже випробувані музичні стандарти. Проте, будь-які правила мають винятки, і найвідоміші представники поп-музики, такі як, наприклад, шведська група «АВБА», австралійська «Ві Джіз», німецька «Модерн Токінг» — це високопрофесійні музиканти, чії композиції мають заслужену популярність.

Поп-музика (популярна музика) — жанр сучасної музики, твори якого легко сприймає і розуміє масовий слухач; основна увага приділена власне пісні — мелодії і тексту, а не інструментальному виконанню.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Гурт «АВБА» («АВВА»), «Мамма Міа» («Мамма Міа»);

Микола Стецюк, Фантазія на тему музики гурту «АВБА».

Порівняйте інтерпретацію М. Стецюка з оригіналом пісні. Як змінюється сприйняття твору, коли в ньому звучать голоси?

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Гурт «АББА» («ABBA») — шведський музичний квартет, утворений у 1972 р. у Стокгольмі. Гурт проіснував десять років, упродовж яких посідав найвищі місця у світових чартах (рейтингах пісень). Назва гурту складає перших літер імен учасників — Агнета, Бйорн, Бенні, Анні-Фрід. Заснували гурт музиканти, співаки й автори пісень Бйорн Ульвеус і Бенні Андерссон. У 1974 році «АББА» перемогла на конкурсі пісні «Євробачення».

«АББА» вважається одним з найуспішніших колективів упродовж усієї історії популярної музики. Сьогодні навряд чи знайдеться радіостанція, на хвилях якої не звучать пісні цього гурту. Альбоми талановитих скандинавів купують і нині, тому й не дивно, що загальний наклад проданих записів і синглів «АББА» сягає 380 мільйонів.

Основне призначення поп-музики — розважати людей, створити їм гарний, переважно танцювальний настрій. А спонукає до танців музика в стилі соул, диско, техно, хіп-хоп, джангл-біт. Танцювальний ритм стрімко набував важливого значення в музиці, тоді як мелодія і вокал переміщалися на другий план. Однак є чимало виконавців, які успішно поєднують у своїх виступах танцювальний ритм, мелодію і вірші. Так, у 80—90-х рр. ХХ ст. увесь світ захоплювався творчістю Мадонни, Майкла Джексона та інших.

Майкл Джексон, «Біллі Джин» («Billie Jean»).

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Майкл Джексон (1958–2009) — усе-світньо відомий американський поп- і рок-співак, композитор, танцюрист, актор. Лауреат премій «Греммі», володар звання «Зірка століття».

Народився у великій сім'ї, усі члени якої — дорослі й діти, полюбили слухати музику, співати і грати на музичних інструментах. Батько родини створив гурт, до складу якого увійшли п'ятеро синів — Майкл був солістом. Шлях гурту «Брати Джексони» до слави минав крізь величезну кількість різноманітних конкурсів, фестивалей тощо. Діти в буденний час проводили репетиції, а у вихідні давали концерти. З легкої руки видатної співачки тих часів Дайани Росс гурт набував шаленої популярності...

Наприкінці 1970-х рр. Майкл розпочав сольну кар'єру. Його дебютний альбом «Не зупиняйся» («Don't Stop») посів перше місце в рейтингах популярних пісень. Був одружений із донькою короля рок-н-ролла — Елвіса Преслі.

Упродовж життя Майкл невтомно працював над новими піснями, записував численні альбоми, створював неймовірні шоу для концертної діяльності... Однак у його щільному графіку ніколи не бракувало місця для доброчинності, зокрема фінсував опіковий центр.

Символом української поп-музики вважають пісню «Червона рута». В основі її тексту лежить давньогрецька легенда про квітку руту, яка цвіте раз на двадцять років, даруючи щастя тим, хто її знайде. Автором музики та віршів є Володимир Івасюк, а одна з перших, хто виконував «Червону руту», — неперевершена Софія Ротару. Співачка створила власний стиль виконання, для якого притаманне тонке і гармонійне поєднання народних і сучасних естрадних ритмів. Експресивна й піднесена манера її виконання, оптимізм і ліричність, не позбавлена і драматичних нот, хвилюючий голос, яскрава зовнішність знайшли відгук у серцях мільйонів шанувальників артистки. У 1971 р. Софія Ротару виконала головну роль у музичному телефільмі «Червона рута».

Вірші і музика В. Івасюка, «Червона рута» у виконанні Софії Ротару.

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Ротару Софія Михайлівна (нар. у 1947 р.) — українська естрадна співачка, народна артистка Молдови, України, лауреат численних премій та фестивалів.

Почала співати з першого класу, брала участь у шкільному і церковному хорі. В юнацькі роки відвідувала драматичний гурток, виконувала народні пісні на різноманітних конкурсах. Навчалася в Чернівецькому музичному училищі. У 1968 р. стала лауреатом ІХ Всесвітнього фестивалю

молоді і студентів у Софії (Болгарія), одержавши золоту медаль за виконання української народної пісні «На камені стою», молдовської — «Люблю весну», «Степом, степом» А. Пашкевича, «Валентини» Г. Георгіце (присвячена жінці-космонавту Валентині Терешковій).

Ротару виконала чимало ролей у документальних і художніх фільмах, одним із найвизначніших із яких є кінострічка «Душа». Співачка і нині не полишає виконавську діяльність, щороку її запрошують на фестиваль «Пісня року». У доробку Ротару чимало пісень, на яких зростало не одне покоління слухачів поп-музики: «Водограй», «Меланхоліє», «Мій рідний край», «Хуторянка» тощо.

Я у світі музики: співаю, відчую

ЧЕРВОНА РУТА

Вірші і музика В. Івасюка

Ти при-най-ся ме-ні, звід-ки в те-бе ті ча-ри, я без те-бе всі
дні у по-ло-ні пе-ча-лі. Мо-же десь у лі-сах
ти чар-зіл-ля шу-ка-ла, сон-це ру-ту знай-шла і ме-не зча-ру-
ва-ла? Чер-во-ну ру-ту не шу-кай ве-чо-
ра ми, ти у ме-не в-ди-на тіль-ки
ти, по-вір.

1. Ти признайся мені,
Звідки в тебе ті чари,
Я без тебе всі дні
У полоні печалі.
Може, десь у лісах
Ти чар-зілля шукала,
Сонце руту знайшла
І мене зчарувала?

2. Бачу я тебе в снах,
У дібровах зелених,
По забутих стежках
Ти приходиш до мене.
І не треба нести
Мені квітку надії,
Бо давно уже ти
Увійшла в мої мрії.

Приспів.

Приспів:

Червону руту
Не шукай вчорами, —
Ти у мене єдина,
Тільки ти, повір.

Бо твоя врода —
То є чиста вода,
То є бистра вода
З синіх гір.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Досліди творчий шлях відомого українського композитора Володимира Івасюка. Що тебе вражає у його піснях?
2. Підготуй повідомлення про відому українську співачку Софію Ротару. Проаналізуй її виконавський стиль.
3. Послухай твори сучасної популярної музики. Яким виконавцям ти надаєш перевагу і чому?

Бібліотека:

- Пальм К. Яркий свет, черные тени: Подлинная история группы АББА. — Амфора, 2009. — 672 с.
- Роланд П. Рок и поп. — ФАИР-ПРЕСС, 2003. — 320 с.
- Пушик С. Блискавиці б'ють у найвищі дерева. Повість про Володимира Івасюка і не тільки про нього. — Івано-Франківськ: Місто НВ, 2011. — 268 с.
- Івасюк М. Монолог перед обличчям сина. — Чернівці: Золоті літаври, 2000.
- Нечаєва П. Володимир Івасюк. Життя — як пісня. Спогади та все. — Чернівці: Букрек, 2003.
- Щербанюк Л. Пісня буде поміж нас: Бібліографічний покажчик. — Чернівці: Зелена Буковина, 2004.

Фільмотека:

- Д/ф «Червона рута Володимира Івасюка» (1988р.)
- Д/ф «Відлуння його життя» (реж. Р. Олексів, 1988 р.)
- Д/ф «Майкл Джексон: ось і все» (реж. К. Ортега, 2009 р.)
- Д/ф «Майкл Джексон: Життя поп-ікони» (реж. Е. Істел, 2011 р.)

Медіотека:

- Вірші і музика В. Івасюка, «Червона рута»; вірші В. Марсюка, музика В. Івасюка, «Балада про дві скрипки»; вірші Б.а Гури, музика В. Івасюка, «Балада про мальви»; вірші і музика В. Івасюка, «Водограй»;
- Пісні у виконанні гурту «АББА» («АВВА»): «Щасливого нового року» («Happy New Year»), «Мамма Міа» («Mamma Mia»), «Thank You For the Music»;
- Микола Стецюк, Фантазія на тему «АВВА»;
- Пісні у виконанні Майкла Джексона: «Billie Jean», «Fall Again», «Everybody Dance Now».

Найпопулярнішим музичним жанром Франції є *шансон* (з французької це слово означає «пісня»). *Французький шансон* — це народне або жанрове виконання пісень. Звуки шансона можна було почути в кафе, бістро, на вулиці. Як музичний жанр він виник ще у XV — XVI ст., а починаючи з кінця XIX ст. цей термін застосовується переважно до професійних естрадних співаків. У жанрі шансону виконували свої хіти такі відомі французькі співаки як Шарль Азнавур, Жорж Брассенс, Ів Монтан, Джо Дассен, Едіт Піаф, Мірей Матьє.

Головною особливістю французького шансону є лірична мелодія та емоційна композиція, яку мав відобразити своїм голосом виконавець. За своїми сюжетами пісні шансону — це реальні життєві історії. Мистецтво шансоньє (виконавця шансону) полягає в тому, щоб показати «міні-виставу», де співак не тільки виконує пісню, а «проживає» її. Найвідомішою виконавицею класичного шансону є неперевершена Едіт Піаф.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Едіт Піаф (Edith Piaf), «Ні, ні за чим я не жалкую» («Non, je ne regrette rien»).

Схарактеризуйте манеру виконання співачки. Що найбільше вражає у її співі?

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Едіт Піаф, справжнє ім'я **Едіт Джованна Гассіон**, (1915—1963) — всесвітньо відома французька співачка й акторка. Дитинство Едіт було складним, оскільки зростала дівчинка у бідних умовах, без належної уваги й любові батьків. У 1935 р., перебуваючи на межі бідності й злиднів, Едіт помітив власник одного з кабаре в Парижі — Луї Лепле. Чоловік став першим наставником у творчій долі дівчини: вчив її співу, співпрацювати з музикантами, правилам етикету тощо.

Окрім того, Лепле дав їй сценічне ім'я — Піаф (з французької «горобчик»). Його вибір не видається дивним: в Едіт неймовірним чином поєднувалися дзвінкий і водночас гнучкий голос, тендітна зовнішність і вольовий, життєстверджувальний характер. Спів Піаф з перших нот вражав усіх без винятку.

З другої половини сорокових років Едіт Піаф успішно гастролює країнами всього світу. Щоразу концерт завершувався тривалими оваціями шанувальників її таланту. Навійдоміші пісні, зокрема «La vie en rose», «Padam... Padam...», «Sous le ciel de Paris», «Non, je ne regrette rien», переспівували безліч артистів різних часів. Творчість Піаф актуальна й сьогодні.

Джо Дассен (Joe Dassin), «L'ete Indien» («Бабине літо»).

Висловіть власні враження від прослуханої пісні. Що найбільше вам сподобалося?

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Джо Дассен, повне ім'я **Джозеф Айра Дассен** (1938—1980) — французький співак і музикант американського походження. народився в м. Нью-Йорк, у сім'ї популярного кінорежисера Жуля Дассена і Беатріс Лонер — угорської скрипальки. Має українське коріння: його дідусь прибув до Америки з Одеси.

Джо здобував вищу освіту у Швейцарії, а потім і на батьківщині — в Америці. У 20-річному віці записав декілька пісень до фільму «Закон», а вже за рік ці пісні вийшли окремаю платівкою. Відтоді Джо почав активно писати пісні, співпрацюючи з відомим італійським співаком Тото Кутуньо. Дассен писав пісні різними мовами: французькою, англійською, німецькою, іспанською, італійською, російською, а також грецькою. Усі свої пісні Дассен виконував зворушливо і проникливо, а теплий, дещо оксамитовий тембр голосу й легка манера співу яскраво відобразив усі ліричні й емоційні нюанси його неперевершених композицій.

Патрисія Каас (*Patricia Kaas*) «Безі» («*Bessie*»)

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Патрисія Каас (нар. у 1966 р.) — відома французька співачка. Репертуар Каас — це суміш поп-музики, джазу і класичного шансону. У 13 років вона виграла престижний співацький конкурс. Відтоді розпочалася її професійна кар'єра спочатку в Німеччині, а потім у Франції. Дебютний альбом «Мадмуазель співає...» («*Mademoiselle chante...*») світ побачив у 1988 р. Відтоді було продано понад 17 мільйонів записів з її піснями, найяскравіші з яких відзначені численними нагородами різних конкурсів.

Каас активно гастролює і нині, записує нові пісні й альбоми. Так, одним із останніх досягнень співачки вважають альбом «Патрисія Каас співає Піаф» (2012 р.), у якому артистка надала нового звучання, сучасного життя пісням видатної виконавиці середини ХХ ст. — Едіт Піаф.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Дослідіть історію виникнення французького шансону. У чому виявляються його особливості?
2. Знайдіть інформацію про відомих французьких шансоньє. Підготуйте презентацію про їхню творчість.
3. **За бажанням.** Створіть дискографію найпопулярніших виконавців французького шансону.

Бібліотека:

- Едіт Піаф. Моє життя — Вид-во: Союзтеатр, 1992.
- Патрисія Каас. Тінь мого голосу. — Вид-во: Ексмо, 2012. — 302 с.
- Шнеерсон Г. Французька музика ХХ століття. — М.: Музика, 1970.

Фільмотека:

- Х/ф «Життя у рожевому кольорі» (реж. О. Даан, 2007 р.).
- Д/ф «Легенда: Джо Дассен» (2004 р.).

Медіотека:

- Пісні у виконанні: *Едіт Піаф* — «Ні, ні за чим я не жалкую», «Життя в рожевому кольорі»; *Джо Дассена* — «Бабине літо», «Привіт»; *Патрисії Каас* — «Безі», «Танго», «Мадмуазель співає блюз».

РОК-ОПЕРА

Рок-опера — це театралізована вистава з сюжетом, дійовими особами, декораціями. Музику в стилі рок у такій виставі може виконувати і гурт, і класичний оркестр, або ж всі разом. У цьому музичному жанрі використовуються елементи музичної мови фольклору, джазу та інших мистецьких стилів. У виставах з'являються масові танці, специфічна пластика, найрізноманітніші прийоми звукового оформлення та світлові ефекти.

Цей жанр започаткував британський гурт «Хто» («The Who»), що створив рок-опери «Томмі» і «Квадрофонія». Сьогодні найвидатнішим та найуспішнішим вважають твір «Ісус Христос — суперзірка» британського композитора Ендрю Ллойда Веббера. Часто головні партії в рок-операх виконували рок-музиканти. Так, партію Ісуса у вищезгаданій рок-опері виконав вокаліст групи «Діп Перпл» Йен Гіллан.

У Радянському Союзі перші рок-опери з'явилися в 70-х роках ХХ ст., найвідомішими з яких є «Орфей і Евридика», «Зірка та смерть Хоакіна Мур'єти» та «Юнона і Авось».

Кадри з рок-опери «Юнона і Авось»
(в головних ролях —
М. Караченцов і Г. Большова)

Відомий композитор Олексій Рибніков стверджує, що сучасна серйозна рок-опера не заперечує досягнень класики, а додає нові інструменти, електроніку, нову техніку, звукозапис. Та найголовніше вона привносить смак і дихання сучасності. На сцені театру «Ленком» (м. Санкт-Петербург) уже понад чверть століття з великим успіхом йде рок-опера «Юнона і Авось» вищезгаданого композитора. Упродовж цього часу головну чоловічу роль виконував відомий актор театру і кіно Микола Караченцов.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Олексій Рибніков, «Алілуйя кохання» з рок-опери «Юнона і Авось» (фрагменти на вибір вчителя).

Проаналізуй манеру виконання. Порівняй рок-оперу з оперою. У чому її особливості?

Деякі роки тому світ сприйняв оваціями прем'єру французької рок-опери «Моцарт». Ця вистава полонила тисячі сердець поціновувачів такої музики в багатьох країнах світу, зокрема, Бельгії, Швейцарії, України, Японії, Китаю та Росії. Рок-опера присвячена історії життя Вольфганга Амадея Моцарта. Музику до неї написали композитори Жан-П'єр Піло та Олів'є Шультез, а вірші — Дов Аттья та Франсуа Шоке.

Кадри з рок-опери «Моцарт»

Жан-П'єр Піло, Олів'є Шультез, «Думати про нездійсненне» («Penser l'impossible»), «Бунтар» («Le Trublion»), «Бім-Бам-Бім-Бум» («Bim-Bam-Bim-Boom»), фрагменти на вибір вчителя.

Олексій Рибников «Я тебе ніколи не забуду» з рок-опери «Юнона і Авось»

Я у світі музики: співаю, відчуваю

Я ТЕБЕ НІКОЛИ НЕ ЗАБУДУ (Я ТЕБЯ НИКОГДА НЕ ЗАБУДУ)

З рок-опери «Юнона і Авось»

Вірша А. Вознесенського

Музика О. Рибнікова

mf

Ты ме- ня на рас-све-те раз-бу-дишь, про-во-дить не-о-бу- тая
 вый-дешь, ты ме-ня ни-ког-да не за-бу-дешь, ты ме-ня ни-ког-да не у-
 ви-дишь. Не ми-га-ют, сле-зят-ся от вет-ра без на-деж-ды
 ка-рие виш-ни, воз-вра-щать-ся — пло-ха-я при-ме-та,
 Я те-бя ни-ког-да не у-ви-жу.

1. Ты меня на рассвете разбудишь,
 Проводить необутая выйдешь,
 Ты меня никогда не забудешь,
 Ты меня никогда не увидишь.

2. Не мигают, слезятся от ветра
 Без надёжные карие вишни,
 Возвращаться — плохая примета,
 Я тебя никогда не увижу.

3. И качнутся бессмысленной высью
 Пара фраз залетевших отсюда:
 Я тебя никогда не забуду,
 Я тебя никогда не увижу!

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Які види мистецтва можуть взаємодіяти в рок-опері?
2. Які особливості музичної мови та манери виконання вокальних номерів відрізняють рок-оперу від опери?
3. **Створюємо разом:** Створіть сценарій рок-опери на вільну тему, підберіть музичний супровід.
4. **За бажанням:** Перегляньте всесвітньо відому рок-оперу «Ісус Христос — суперзірка». Чому, на вашу думку, ця вистава отримала велику популярність?

Бібліотека:

- Музика /Авт.-упорядники М. О. Володарська, Є. С. Каневський. — Харків: оліо, 2008. — 319 с.
- Сиров В. Н. Сильові метаморфози року або шлях до «третьої» музиці. — Композитор: Санкт-Петербург, 2010.
- Олексій Рибін. «Кіно» з самого початку и до самого кінця. — 2001. — 278 с.
- Андрій Кокарев. Легенди року. — М.: Музика, 1992. — 32 с.

Фільмотека:

- Х/ф «Ісус Христос — суперзірка» (реж. Н. Джуісон, 1973 р.)
- Х/ф «Моцарт» (реж. О. Даан, 2009 р.)
- Фльм-вистава (рок-опера) «Юнона і Авось» (реж. М. Захаров, 1983 р.)

Медіотека:

- О. Рибніков, фрагменти з рок-опери «Юнона і Авось»: «Алілуя кохання», «Я тебе ніколи не забуду».
- Ж.-П. Піло, О. Шультес, фрагменти з рок-опери «Моцарт»: «Думати про нездійсненне» («Penser l'impossible»), «Бунтар» («Le Trublion»), «Бім Бам Бім Бум» («Bim Bam Bim Boum»).

Найвідомішою українською рок-оперою вважають твір «Біла ворона», музику до якого написав композитор Геннадій Татарченко, а вірші — Юрій Рибчинський. В опері йдеться про трагічну долю французької національної героїні — Жанни д'Арк. Ось як розповідає про свій проект автор музики: «Вона пожертвувала молодістю, не створила сім'ю, натомість свідомо пішла на смерть в ім'я того, щоб Франція стала Францією. Подвиг Жанни д'Арк полягає в тому, що в період Столітньої війни самого поняття «нація» не існувало, а тільки «народність». Ще

до народження Жанни існувала легенда, що міне кілька десятків років і Францію врятує цнотлива діва. Саме ця легенда й підтримувала французів, які вірили в перемогу над бургундцями.»

Прем'єра рок-опери відбулася в 1989 р. в Академічному драматичному театрі імені Івана Франка. Упродовж 11 років вистава «Біла ворона» з успіхом йшла в театрі, її побачили сотні тисяч глядачів не тільки Києва, а й Польщі, Австрії, Німеччини та інших країн.

У 2005 р. рок-опера увійшла в репертуар Театру російської драми ім. Лесі Українки з новим акторським складом.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Музика Г. Татарченка, вірші Ю. Рибчинського, тема Жанни з рок-опери «Біла ворона», фрагменти з опери (на вибір вчителя).

|| Який характер музичного уривка?

ПІСНЯ ЖАННИ «ВОЛЯ» З РОК-ОПЕРИ «БІЛА ВОРОНА»

Жители:

*Дева святая! По воле Небес
Спаси нас от гостя постылого!*

Жанна:

*Мне ли под силу поднять этот крест,
Мне ли под силу нести его,
Мне ли под силу спасти от беды
Край наш измученный, Боже?!*

Жители:

*Если не ты, если не ты,
Если не ты, то кто же?!
Если не ты, если не ты,
Если не ты, то кто же?!*

Жанна: *Когда во тьме дороги нет,
Кто зажигает звёздный свет?
Свобода!*

*Кто даже в самый трудный час
Дух веры воскрешает в нас?
Свобода!*

*Кто всех нас делает людьми
Во имя счастья и любви?
Свобода!*

*Кто, осеняя нас крылом,
Зовёт на битву с вечным злом?
Свобода!*

*Кто взглядом искренних очей
Испепеляет палачей?
Свобода!*

*Кто дарит путнику тропу,
Народом делает толпу?
Свобода! Свобода!*

Жанна д'Арк.
Середньовічна мініатюра

Ж.-О. Енгр «Жанна Дарк
на коронації Карла VII у
Реймському соборі»

Часто арії з відомих рок-опер здобувають популярність у масового слухача. Відбувається це завдяки естрадним співакам, які з допомогою аранжувальників інтерпретують твір, надають йому іншого звучання й колориту. Так сталося з композицією «Віват, король», в основі мелодії куплету якої лежить фрагмент з рок-опери «Біла ворона».

Музика Г. Татарченка, вірші Ю. Рибчинського, «Віват, король» у виконанні Тамари Гвердцетелі.

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Геннадій Татарченко (1951 р. н.) — український композитор. З шести років вчився грати на скрипці та співав у хорі. Після музичної школи вступив до консерваторії. У 1975 р. долучився до колективу ВІА «Кобза» гітаристом. Працюючи в Будинку звукозапису Держтелерадіокомітету України студійним музикантом та аранжувальником, записав чимало фонограм для відомих співаків, згодом почав komponувати і сам.

Перший визначний успіх Татарченка пов'язаний з піснею «По-лісяночка» у виконанні Назарія Яремчука у 1984 р. Хіти Татарченка «Музыка капели», «Смешной драндулет» і україномовна «Білі нарциси» виконувала видатна Софія Ротару.

Співпрацював з Юрієм Рибчинським над грандіозним проектом — рок-операю «Біла ворона». Запис першої української рок-опери здійснювали естрадні виконавці: Тамара Гвердцетелі, Олександр Малінін і Микола Караченцов. Його пісня «Біла ворона» увійшла в трійку найкращих пісень країни.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Ознайомтеся із сучасними рок-операми. Схарактеризуйте манеру виконання.
2. Створіть програмку до рок-опери, яка вам найбільше сподобалась.
3. За можливості відвідайте рок-оперу або перегляньте її відеозапис. Поділіться зі своїми враженнями з однокласниками.

Бібліотека:

- Андрій Горохов. Музпросвет. — Флюїд, 2010. — 523 с.
- Олексій Козлов. Рок — Джерела і розвиток. — Мега-Сервіс, 1997.

Фільмотека:

- Телевістара рок-опера «Зірка та смерть Хоакіна Мур'єти» (реж. В. Грамматіков, 1982 р.)

Медіотека:

- Г. Татарченко. Фрагменти рок-опери «Біла ворона» (1989 р.)
- С. Бедусенко. Фрагменти рок-опер «Енеїда» (1986 р.), «Ярослав Мудрий» (2002 р.).
- Є. Лапейко. Фрагменти рок-опер «Ромео і Джульєтта» (2003 р.), «Нить Ариадни» (2013 р.)

МЮЗИКЛ

Мюзикл — це жанр музичної вистави або музичного фільму, основу якого складають спів і хореографічні номери. Усе це об'єднано єдиним художнім задумом. Мюзикл — один з наймолодших жанрів сучасного музичного театру. Дехто вважає його американським різновидом оперети.

Пригадайте оперети і мюзикли, які ви слухали раніше. Поміркуйте, у чому полягає їхня відмінність.

Головна відмінність між оперетою і мюзиклом полягає у значенні музики в порівнянні з розмовними сценами. Музика в мюзиклі є одним із засобів музично-сценічного монтажу поряд з хореографією, пластикою, постановочними ефектами тощо.

Від інших різновидів драматичних творів для музичного театру (опера, оперета, балет) мюзикл вирізняється передусім синтетичністю: ані вокальні, ані танцювальні номери, ані музичний супровід у мюзиклі не є самодостатніми — вони лише слугують рівноправними засобами передавання змісту. Сюжет, образи дійових осіб, ідейний зміст відіграють у мюзиклі велику роль, тому мюзикл, на відміну від опери та оперети, як

Кадр з кіномюзиклу
«Бродвейська мелодія»

Акторський ансамбль
кіномюзиклу

правило, прийнято виконувати мовою, зрозумілою глядачеві, тобто сучасною побутовою та естрадною мовою музики.

У мюзиклі кожний вокальний і танцювальний номер є невід'ємним від сюжету і не може бути вилучений з вистави без шкоди змісту і твору в цілому.

Мюзикл як сценічний жанр з'явився в США наприкінці XIX — на початку XX ст. У 1920-х рр. мюзикли почали екранізувати, що сприяло його популяризації. Кіномюзикл «Бродвейська мелодія» (1929 р.) вважають одним з найприбутковіших фільмів того часу. Це перший мюзикл, який отримав голлівудську премію «Оскар».

Собор Паризької Богоматері — один з найвідоміших символів Франції. Видатний письменник Віктор Гюго прославив Собор у своєму однойменному романі, який був екранізований чимало разів; за його мотивами було створено балети і мюзикли. Так, у 1998 р. у Парижі відбулася прем'єра мюзиклу «Собор Паризької Богоматері» («Notre-Dame de Paris»), автором текстів якого є Люк Пламондон, а музики — Ріккардо Коччіанте.

Незважаючи на зовнішню простоту сценографії і незвичний формат (шоу не вкладалося в стандарти, встановлені мюзиклами), «Собор...» сподобався глядачам. Протягом прем'єрного року мюзикл мав неперевершений успіх, який відзначили в Книзі рекордів Гіннеса.

Найпопулярнішим синглом «Собору Паризької Богоматері» є композиція «Бель» («Belle»), яка утримувалася на першій сходинці французьких чартів упродовж 33 тижнів і була визнана найкращою піснею п'ятдесятиріччя.

Сцени з мюзиклу «Собор Паризької Богоматері»

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Музика *Ріккардо Коччанте*, вірші *Люка Пламодона*, фрагменти мюзиклу «**Собор Паризької Богоматері**» (на вибір вчителя).

Після феноменального успіху на батьківщині, мюзикл почав завойовувати шанувальників поза її межами. З 1999 р. «Собор Паризької Богоматері» був поставлений на сценах Канади, Лас-Вегасу, Лондону, Росії тощо. Сьогодні слухачі можуть насолоджуватися піснями з мюзиклу, представленими в англomовному збірнику (2000 р.), одну з яких виконала канадська співачка Селін Діон. Окрім того, можна насолоджуватися аудіозаписами італійською та іспанською версіями мюзиклу.

Я у світі музики: співаю, відчуваю

ЛЕБЕДІ

Музика *Г. Улицької*

Вірші *М. Ярошенко*

Про-лі- та- ли про-лі-та-ли ле-бе-ді че- рез на- шу
 ха- ту (го-я) і по-чу- ли ле-бе-ді (а-го-я-гей), і по-чу-ли ле-
 бе-ді що вес-ну ба-га- ту. На ста-воч-ку стрі-ли-ся при
 піс-нях до-ли-ни, ве-чо-рі-ло- всі-ли-ся (а-го-я-гей)

ве-чо-рі-ло-всі-ли-ся, мов з не-бес пу-ши-ни.

Вокаліз

1. Пролітали-пролітали лебеді через нашу хату (го-я)
І почули лебеді (а-го-йа-гей), і почули лебеді
Цю весну багату.
На ставочку стрілися при піснях долини,
Вечоріло-всілися (а-го-йа-гей), вечоріло-всілися,
Мов з небес пушини.
2. Геть село уславили-славили тим чуттям привітним (го-я),
Лебедята плавали (а-го-йа-гей), лебедята плавали,
Край ставав помітним.
Там дівчата з хлопцями їм хлібець давали,
Про кохання мріяли (а-го-йа-гей), про кохання мріяли,
На зорі співали.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Схарактеризуй характерні особливості мюзиклу.
2. **За бажанням.** Створіть груповий проект «Дитячий мюзикл», для чого оберіть казку, розподіліть ролі і спробуйте написати лібрето мюзиклу, а також підберіть музичні номери з відомих пісень. Покажіть мюзикл уніям початкової школи або дитячого садка.

Бібліотека:

- Міхєєва Л., Орелович А. У світі оперети. Путівник. — 1977. — 384 с.

Фільмотека:

- Х/ф «Класний Мюзикл / Вища музична школа (High School Musical) (реж. К. Ортега, 2006 р.)

Медіотека:

- Фрагменти з мюзиклу «Собор Паризької Богоматері», музика Рікардо Коччіанте, вірші Л. Пламондона
- Фрагменти з мюзиклу «Вестсайдська історія», музика Л. Бернстайна, вірші С. Сондхайма
- Фрагменти мюзиклу «Моя чарівна леді», музика Ф. Лоу, вірші А. Лернера.

Мюзикл ввібрав в себе деякі ознаки оперети, водевілю, естрадного шоу, що відрізняються особливим відчуттям сценічного часу та яскравістю матеріалу. Велика кількість мюзиклів отримали своє друге життя в кіно. Сьогодні неабиякої популярності набувають дитячі мюзикли, мультфільми та кінофільми-мюзикли.

У мюзиклі «Король лев», заснованому на однойменному мультфільмі студії Волта Діснея, сюжет зосереджений навколо сім'ї (прайда) левів, а саме їхнього короля — Мустафи, його сина Сімби та брата Мустафи — підступного і лихого Шрама. Головному герою мюзиклу — левеняті Сімбі, довелося упродовж тривалого часу подолати чимало труднощів, щоб стати мужнім ватажком савани. На його долю випало чимало випробувань: втрата батька, неправдиві звинувачення дядька Шраму і, як наслідок, почуття глибокої провини за смерть батька. А далі — втеча з прайда і життя на незнайомій землі, яка згодом стала для Сімби рідною. Адже саме тут він зустрів нових друзів, завдяки яким він не почувався самотнім і згодом повернувся до родини.

Прем'єра мюзиклу відбулася в американському театрі «Орфей» (Міннеаполіс, США) у 1997 р. Оформлення, декорації, звук і світло постановки вразили вибагливих глядачів, а сучасні спецефекти у поєднанні з чудовою музикою і текстами забезпечили виставі гучний успіх. «Король лев» має чимало нагород, зокрема Греммі в номінації «Найкращий альбом-запис мюзиклу».

Фото бродвейського мюзиклу «Король лев» у м. Нью-Йорк, США

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Фрагменти з дитячого мюзиклу **«Король лев»** (на вибір вчителя).

У 1989 р. кіностудія Волта Діснея презентувала поціновувачам анімаційних фільмів, серед яких переважають, звісно, діти, мультфільм у стилі бродвейських мюзиклів — **«Русалонька»**. Створений за мотивами однойменної казки Ганса Крістіана Андерсена, цей фільм-мюзикл справив надзвичайні враження на глядачів. Музику до **«Русалоньки»** написав композитор Алан Менкен, а пісенні тексти — Говард Ешман. Цей фільм вважається мультфільмом-мюзиклом. Серед численних нагород найвидатнішими є дві статуетки **«Оскара»** в номінаціях: за **«Найкращу пісню»** — **«Під морем»** (**«Under the Sea»**) і **«Найкращий саундтрек»**.

У 2007 році за мультфільмом був створений театралізований мюзикл **«Русалонька»**.

Фото бродвейського мюзиклу **«Русалонька»** у м. Нью-Йорк, США

Фрагменти м/ф **«Русалонька»**, фрагменти театрального мюзиклу **«Русалонька»**.

У чому полягають відмінності між театральною виставою **«Русалонька»** і мультфільмом? Пригадайте, які кінофільми-мюзикли ви слухали чи бачили. У чому виявляються їхні особливості?

У дитячому кінофільмі-мюзиклі «Незнайко з нашого двору», музику до якого написав Марк Мінков, йдеться про незвичайного хлопчика. Усі його дражнили Незнайком за те, що він багато фантазував і нічого не знав напевно. Мав хлопчина дві заповітних мрії — знайти чарівну паличку і зустрітися з чарівником. І якось одного разу його мрії здійснилися: у місті з'явилися чарівники, які за допомогою магичної палички Незнайка та його друзів перенесли у справжню казку.

Музику до вистави написав відомий композитор Марк Мінков.

Музика Марка Мінкова, вірші Юрія Ептіна, «Сюрприз», фрагмент к/ф (мюзиклу) «Незнайко з нашого двору».

Проаналізуйте манеру співу у мюзиклі. Чим вона відрізняється від співу у опері?

Я у світі музики: досліджую, дію

- 1. За бажанням:** Перегляньте мюзикли «Красуня і чудовисько», «Маленький принц», «Аладдін» тощо. Порівняйте їх з мультиплікаційною версією.
- Підготуйте перелік запитань до одного з композиторів, які створюють мюзикли, і уявно «візьміть» у нього інтерв'ю.
- Зробіть афіші для улюблених мюзиклів.

Бібліотека: Раздобаріна Л. Лісова казка. Дитячий мюзикл. — Ардіс, 2009.

Фільмотека:

- Х/ф (мюзкл) «Пригоди Петрова і Васечкіна» (реж. В. Аленіков, 1984 р.)
- Х/ф (мюзкл) «Канікули Петрова і Васечкіна звичайні й неймовірні» (реж. В. Аленіков, 1984 р.)
- Х/ф (мюзкл) «Незнайка з нашого двору» (муз. М. Мінкова, реж. І. Аласян, І. Тарковська, 1983 р.)
- Х/ф (мюзкл) «Про Червону шапочку» (реж. Л. Нечаєв, 1977 р.)
- М/ф (мюзкл) «Незнайка на місяці» (реж. О. Люткевич, А. Ігнатенко, Ю. Бутирін, 1999 р.)
- М/ф (мюзкл) «Нові бременські музиканти» (реж. О. Горленко, 2000 р.)

Медіатека:

- Мюзикл «Король Лев» (фрагменти).
- Мюзикл «Русалонька» (фрагменти).

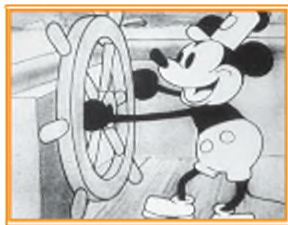
МУЗИКА В МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ

Сучасний кінематограф не можна уявити без музики.

Мультиплікація (анімація) — вид кіномистецтва, твір якого виготовляється шляхом знімання послідовних фаз руху намальованих або об'ємних об'єктів.

Мільйони дітей і дорослих усього світу захоплюються мультфільмами Волта Діснея. А розпочався шалений успіх видатної кінокомпанії у далеких 30-х рр. минулого століття з кумедного персонажа — мишенятка Міккі Мауса. Уперше він з'явився в мультфільмі «Пароплавчик Віллі» (1928 р.) Нині Міккі Маус — найузнаваніший герой мультфільмів, улюбленець кількох поколінь маленьких глядачів, а також логотип самої кіностудії «Волт Дісней Компані».

Кадр з мультфільму
«Паравозик Віллі»

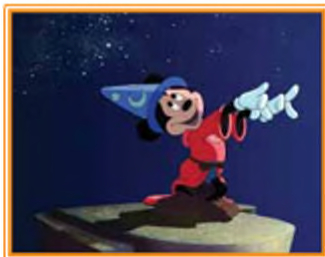
Волт Дісней зі своїми персонажами

Упродовж майже столітньої історії студія Дісней створила багато мультфільмів із чудовою музикою: «Вілосніжка і Семеро гномів», «Пінокіо», «Попелюшка», «Спляча красуня» тощо.

Музичний мультфільм «Фантазія» (1940 р.) дещо вирізняється з-поміж інших кінострічок цієї компанії. Він складається з семи епізодів, музичним фоном в яких звучать твори Йоганна Себастьяна Баха, Петра Чайковського, Модеста Мусоргського, Франца Шуберта, Поля Дюка. Кожна частина фільму має самостійний сюжет, а сполучними ланками між епізодами слугують

невеликі кіновставки за участю Філадельфійського оркестру. «Фантазію» вважають справжнім експериментом Волта Діснея, адже під час студійного запису в ній було вперше використано стереофонічний звук (fantasound).

У 1999 р. кіностудія «Волт Дісней» випустила мультфільм «Фантазія-2000», у якому було застосовано сучасні комп'ютерні технології. Один із сюжетів побудований за баладою Гете «Учень чарівника».

Фрагменти мультфільму «Фантазія» (1940 р. і 1999 р.)

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Поль Дюк, **Симфонічне скерцо «Учень чарівника»** (за баладою Гете) з мультфільму «Фантазія».

Передайте власні враження від музики. Як поєднані музичні та візуальні образи? Визначте, які інтонації переважають у творі — пісенні, танцювальні чи маршові.

Пригадайте музику балету «Весна священна» Ігоря Стравинського, яку слухали у першому семестрі. Мультиплікатори «Фантазії» запропонували своє бачення музики І. Стравинського — картини зародження життя на Землі, від амеби до першого земноводного, панування і загибель динозаврів. порівняйте свої враження від прослуханої музики з інтерпретацією художників-аніматорів.

Ігор Стравинський, «Весна священна» з мультфільма «Фантазія 2000».

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

Захопившись ідеєю змішати класичну музику з анімацією, композитор Леопольд Стоковський вирішив утілити в життя сміливий задум — створити серію анімованих інтерпретацій музичних тем. Допоміг йому в цьому музичний критик Дімс Тейлор, який також зіграв роль церемоніймейстера на початку фільму і між його частинами. Робоча назва анімаційного проекту — «Мультфільм-концерт», однак Стоковський називав його «фантазією», яка невдовзі й стала офіційною назвою.

Я у світі музики: досліджую, дію

- 1. За бажанням.** Перегляньте фрагмент з м/ф «Фантазія»: Токата і фуга ре мінор Й.-С. Баха. Порівняйте з іншими інтерпретаціями цього твору, які ви слухали на уроках.
- 2.** Уявіть себе мультиплікаторами. Підберіть візуальний ряд до одного з класичних творів, який найбільше запам'ятався.

Бібліотека:

- Саймон М. Як створити власний мультфільм. Анімація двомірних персонажів. — 2006. — 336 с.

Фільмотека:

- М/ф «Фантазія» (кінокомпанія «Волт Дісней», 1940 р.)
- М/ф «Фантазія-2000» (кінокомпанія «Волт Дісней», 1999 р.)

Медіотека

- Поль Дюк, Симфонічне скерцо «Учень чарівника» (за баладою Гете) з мультфільму «Фантазія».

Українська анімація відома далеко за межами нашої країни. Вітчизняні митці створили чимало мультфільмів як для дорослих, так і для юних глядачів. Поряд із режисерами й художниками-мультиплікаторами значна заслуга в успіхах української мультиплікації належить композиторам, які створюють цікаву музику до фільмів.

Найвідомішими в українському кінематографі стали дев'ять короткометражних мультфільмів про пригоди козаків. Автор сценарію і режисер легендарного козацького серіалу — Володимир Дахно. Герої цих мультфільмів — козаки Грай, Око і Тур. Це своєрідні національні символи, оскільки в їхніх образах відображаються найкращі риси українського народу: сміливість і допитливість, кмітливість і готовність допомогти ближньому, доброта і щирість.

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

Перший мультфільм циклу «Як козаки...» українські глядачі побачили в далекому 1967 р., останній вийшов у 1995 р. В одному з інтерв'ю Володимир Дахно згадував цікаві історії про створення фільмів: «Я не дуже довго мудрував з козаками. Взяв та й намалював трьох запорожців на кшталт трьох мушкетерів. Один вийшов кругленький і низенький, другий — худий і високий, третій — здоровий та рум'яний молодець. Потім мені казали, що я дуже точно передав в цих персонажах український характер».

Нудл (заставка-логотип) пошуковика «Гугл» («Google»), присвячений ювілею мультфільма

Імена козаків у мультфільмах не звучать, адже згідно зі сценарієм у проектах відсутні діалоги (за винятком вступного або заключного тексту від автора). Проте і без слів все стає зрозумілим, бо всі сцени й дії легко сриймаються. За сюжетом мультфільмів персонажі потрапляють в усілякі пригоди, зустрічаються з людьми різних країн і епох: мушкетерами, античними богами й олімпійцями та навіть з прибульцями. Демонструвати чудеса козацьких подорожей і перемог допомагає музика.

Оскільки персонажі мультфільмів не мають реплік, великого значення набуває музичний супровід. Музику для різних епізодів написали відомі українські композитори: Мирослав Скорик, Борис Буевський, Володимир Губа, Ігор Поклад. Митці намагалися підкреслити характерні рухи персонажів шляхом зміни ритму, темпу й гучності музики.

Поміркуй, які музичні інструменти можуть «озвучити» удар булави, стрибок з висоти на землю. А які зобразити замріяність закоханого козака чи тужливі думки героя за рідною землею?

У всіх фільмах можна почути інтонації українських народних пісень, танців, маршів. Мирослав Скорик використовує також вокаліз (спів на «ту-ду-ду...»), а Ігор Поклад в останній фільм включає народну пісню.

Цікавим продовженням історії про анімаційних козаків можна вважати комп'ютерну гру-квест «Як козаки Мону Лізу шукали».

Квест (з англ. «quest» — пошуки) — пригодницька гра, один з основних жанрів комп'ютерних ігор, що вимагають від гравця розумових рішень для просування по сюжету.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Фрагменти мультфільмів про козаків (на вибір вчителя).

Схарактеризуйте музику. Поміркуйте, як вона відповідає подіям, що відбуваються.

Герої мультфільму
«Пригоди капітана
Врунгеля»

Серед зразків української анімації для дітей надзвичайної популярності у 1970-1980-х рр. здобули багатосерійні фільми «Пригоди капітана Врунгеля» та «Лікар Айболить» режисера Давида Черкаського. Музику до цих мультиплікаційних історій написав Георгій Фіртіч.

Мультфільм «Пригоди капітана Врунгеля» про кругосвітні подорожі досвідченого моряка Врунгеля, який зголошується взяти участь у міжнародній вітрильній регаті (змаганнях на яхтах). Однак на борт його судна потрапляє викрадена з музею статуя Венери, на яку полюють агент Ікс-ікс-нуль-нуль-ікс і безжалісні гангстери. Неймовірні пригоди героїв супроводжуються музикою, піснями, з-поміж яких найвідомішою є комічно-пародійна пісенька «Ми — бандито, гангстерито...» на вірші Є. Чеповецького.

Сім серій мультфільму про доброго д\ лікаря Айболита, який лікує звірів у себе вдома і рятує їх від страшного розбійника

Фрагменти з мультфільму «Лікар Айболить»

Бармалея, створено за мотивами казок Корнія Чуковського. Цікавий музичний фрагмент фільму — опера «Муха-Цокотуха» у виконанні «всесвітньо відомої трупи» солістів-вокалістів у супроводі грамофона під керуванням маестро Бармаліні.

Класикою української кіноматографії сьогодні вважається двосерійний пригодницький анімаційно-ігровий фільм «Острів скарбів», режисером якого став успішний уже на той час Д. Черкаський. «Острів скарбів» створено за мотивами однойменного роману Р.-Л. Стівенсона, у якому йдеться про пошуки скарбів легендарного пірата Флінта. Особливістю мультфільму є те, що в ньому вдосталь жартів і кумедних ситуацій, багато з яких є нічим іншим, як пародією на американські мультфільми та вестерни. Мультиплікаційний розвиток сюжету переривається музичними номерами — *кліпами*, знятими за участі акторів, які «ілюструють» події.

Пізніше сюжет мультфільму ліг в основу сценарію мюзиклу, музику до якого написав композитор Володимир Бистряков. У музично-пластичних номерах використано і пісні з анімаційної кінострічки, і нові композиції.

Герої мультфільму «Острів скарбів»

Фрагменти українських мультфільмів «Пригоди капітана Врунгеля», «Лікар Айболить», «Острів скарбів» (на вибір вчителя).

Яка музика привернула вашу увагу? Яка пісня вам найбільше сподобалася? Чому? Поділіться враженнями з однокласниками.

Я у світі музики: співаю, відчуваю

ГЕЙ, ВИ, КОЗАЧЕНЬКИ

Музика Г. Татарченка

Слова В. Крищенко

1. Є і нам про що згадати...
Пісне, душу возвелич.
Ой була в нас ненька мати —
Запорізька славна Січ.

Круточола наша доля,
Не вода в ній — кров тече.
Козаку найперше — воля,
Козаку найперше — честь.

Приспів:

Гей, ви, козаченьки, — вітер в чистім полі,
 Научіть нащадків так любити волю.
 Гей, ви, козаченьки, — спомин з м'яти-рути,
 Научіть минулу славу повернути. *(Двічі)*

2. А прийшла лиха година —
 Впав козак наш у траві,
 Щоб іскрилась Україна
 На гетьманській булаві.

Обросила землю рана
 Із козацького чола,
 Щоб неправда помирала,
 Щоби правдонька жила.

Приспів.**Я у світі музики: досліджую, дію**

1. Поясніть поняття «мультиплікації», або «анімації».
2. Розкажіть про значення музики в мультфільмах на прикладах.
3. **Музичний проєкт** (групова робота). Перегляньте мультфільми, про які йдеться у темі підручника, та інші українські анімаційні стрічки та запропонуйте ідеї комп'ютерних ігор за їхніми сюжетами. Продумайте й обговоріть варіанти відповідної музики для супроводу гри. Для ознайомлення відвідайте веб-сайт гри «Острів Скарбів».

Бібліотека:

- Бондаренко Є. А. Подорож у світ кіно. — М., 2003.
- Белза І. О. Про музикантів ХХ століття. — М., 1979.

Фільмотека:

- М/ф «Про козаків» (реж. В. Дахно, 1967–1989)
- М/ф «Пригоди капітана Врунгеля» (реж. Д. Черкаський, 1976–1979)
- М/ф «Лікар Айболить» (реж. Д. Черкаський, 1985)
- М/ф «Острів скарбів» (реж. Д. Черкаський, 1988).

Медіатека

- Мирослав Скорик, музика з м/ф «Як козаки куліш варили»
- Борис Буєвський, музика з м/ф «Як козаки у футбол грали», «Як козаки олімпійцями стали»
- Володимир Губа, музика з м/ф «Як козаки сіль купували», «Як козаки інопланетян зустрічали»,
- Ігор Поклад, музика з м/ф «Як козаки мушкетерам допомагали», «Як козаки на весіллі гуляли «Як козаки в хокей грали», «Як козаки наречених рятували»

ЕЛЕКТРОННА МУЗИКА

Сьогодні, поряд із народною і класичною музикою, найчастіше у програмах радіо і телебачення, у кінофільмах і комп'ютерних іграх лунає сучасна музика у виконанні на електронних інструментах — електрогітарах, синтезаторах тощо. І це не дивно, адже в епоху розвитку електротехнологій змінюється палітра музичного мистецтва. З появою електронно-акустичної апаратури виникають нові можливості для композиторів і виконавців. Зароджується новий напрям мистецтва — *електронна музика*.

Електронна музика — музика, створена з використанням електронних музичних інструментів і технологій (часто за допомогою спеціальних комп'ютерних програм).

У 1948 р. французький інженер-акустик П'єр Шеффер створював чимало шумових дослідів. Саме вони згодом стали основою *конкретної* музики, яка в подальшому вплинула на розвиток електронної музики. Конкретна музика — це сукупність викривлених (перекручених) природних шумів, для якої характерна відсутність мелодії. Ідеться про такі шуми як плескіт морських хвиль, шелестіння листя, спів пташок, завивання вітру, стукіт крапель дощу, а також звуки молотів, поїздів, машин тощо. Найвідомішою роботою в даному стилі є «Електронна поема» Едгара Вареза, яка вперше прозвучала на відкритті Брюссельської всесвітньої виставки у 1958 р. і згодом стала її гімном.

Конкретна музика різнобічно вплинула на формування великої кількості стилів електронної музики, однак найвизначніше її досягнення полягає в тому, що вона є «пращуром» академічної електронної музики. Зважаючи на складність роботи з обладнанням того часу, електронна музика не отримала в даний період широкого поширення. Однак у 90-х рр. відбулося повторне відродження електронної музики. Для її виконання використовували вже

електромеханічні музичні інструменти, наприклад електрогітари, синтезатори й комп'ютери. Усі ці інструменти стали доступні не лише професійним студіям звукозапису, а й широкому загалу. Тому електронна музика, яка раніше розвивалася переважно композиторами академічного напрямку, стала частиною поп-культури. В електронній музиці особливу роль відіграють темброві і фактурні барви, колористичні ефекти, які виникають завдяки експериментуванню з різними звучаннями.

Легендою музичної електроніки, піонером і лідером електронної музики вважається *Карлхайнц Штокхаузен*, автор понад трьохсот творів у цій галузі.

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Карлхайнц Штокхаузен (1928—2007) — німецький композитор, засновник музичної електроніки. Народився в селищі поблизу Кельна, в родині вчителя. У підлітковому віці залишився сиротою і заробляв на життя на фабриці, у військовому лазареті, охоронцем автостоянок тощо.

Долаючи життєві труднощі, завершив з відзнакою Вищу музичну школу в Кельні, навчався в Парижі у композитора О. Мессіана. У різні роки очолював студію електронної музики, був звукорежисером, виступав як диригент і піаніст. Незвичні експерименти зі звуком, міксування відомих тембрів із «живою» електронікою часто не знаходили розуміння у сучасників і музику композитора за його життя різко критикували.

Окрім електронної музики Штокхаузен писав й інші твори. Зокрема, його грандіозну театралізовану композицію «Світло. Сім днів тижня», що складається з семи масштабних опер, виконували в італійському театрі «Ла Скала».

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Карл Штокхаузен, цикл «Звук. 24 години дня. 13. Космічні пульси».

Які почуття викликає електронна музика? Чим вона вражає слухачів? Чому, на вашу думку, К. Штокхаузен назвав свою композицію «космічною»?

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

Російський інженер Лев Сергійович Термен передбачав появу сучасного синтезатора і звучання електронної музики. У 1920 р. він винайшов **терменвокс** — електромозичний інструмент, на якому звук витягується шляхом переміщення рук виконавця в електромагнітному полі поблизу металевої антени. Терменвокс може звучати як скрипка, віолончель, флейта. Інструмент призначений для виконання будь-яких (класичних, естрадних, джазових) музичних творів, а також для створення різних звукових ефектів (спів птахів, свист та ін.). Застосовують його під час озвучування кінофільмів, в театральних постановках, циркових програмах. Л. Термен вважав, що самий вдалий твір для демонстрації можливостей терменвоксу — «Вокаліз» С. Рахманінова.

Я у світі музики: співаю, відчуваю

ШКОЛЯРОЧКА

Вірші Л. Листопад

Музика В. Завального

mf §

За-дач-ка не про-ста шу-ка-ти ко-лос-ки. Не-ма в міш-ку ко-та,
а є шкл-ьні каз-ки. Ро-са-ру-са-лоч-ка, збу-ти і-ва-си-ка.

А я шко-ля-роч-ка, і гра-ю в кла-си-ки.

§

1. Задача не проста —
Шукати колоски.
Нема в мішку kota,
А є шкільні казки.

Прислів :

Роса-русалочка,
Збуди Івасика.
А я — школярочка,
І граю в класики.

2. Без коника скачу.
І креслю невпопад.
Від сміху до плачу —
Одненький зорепад.

Прислів.

3. Уздовж і впоперек,
Окремо і гуртом.
У пахощах смерек
Проснувся віщий гном.

Прислів.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Розкажіть, що нового ви дізналися про електронну музику.
2. Які ви знаєте електронні музичні інструменти? На якому з них бажаєте навчитися грати?
3. Підготуйте комп'ютерну презентацію про один з електронних інструментів з використанням запису його звучання.

Бібліотека:

- Макаревич А. Вначале был звук. — М.: Эксмо, 2010. — 256 с.
- Туп Д. Океан звуку. — АСТ, Компанія Адаптек, 2007.
- Янбеков Р. Записная книжка барабанщика. — М.: Феникс, 2012.

Фільмотека:

- Х/ф «Легенда про піаніста» (реж. Джузеппе Торнаторе, 1998 р.)
- Х/ф «Ференц Ліст» (реж. Мартон Келети, 1970 р.)
- Х/ф «Хористи» (реж. Христо Баратьє, 2004 р.)

Медіатека:

- Карл Штокхаузен, цикл «Звук. 24 години дня. 13. Космічні пульси»

Електронна музика не має меж, її звуки народжуються на всіх континентах. Чимало нових стилей і течій з'явилися на батьківщині надсучасних технологій — в Японії. Легендою японської електронної музики вважають композитора й виконавця Ісао Томіта, який створює на синтезаторі електронні композиції для театру, кіно і телебачення. З цією метою він заснував електронну музичну студію, де він записує електронні аранжування класичної музики, зокрема «Танок сніжинок» Клода Дебюссі, «Картинки з виставки» Модеста Мусоргського. Його інтерпретації знайомих мелодій вражають неперевершеним, абсолютно новим звучанням.

Ісао Томіта за пультом аранжувальника

В одному з інтерв'ю митець зазначив: «Раніше музикант міг оперувати тільки звуками існуючих інструментів. Однак композитор не міг створювати звуки сам. Але синтезатор пропонує нам таку саму палітру звуків, як і палітра фарб у художника. А звуки синтезатора неможливо уявити заздалегідь. І в цьому — море можливостей. Візьмемо для прикладу картини Сальвадора Далі. Іноді в них поєднуються реалістичні і фантастичні образи. Так само в електронній музиці».

Синтезатор — електронний музичний інструмент, який синтезує звуки за допомогою генераторів звукових хвиль.

Інструмент має кілька різновидів: цифрові, віртуальні, аналогові. Синтезатор у вигляді корпусу з клавіатурою називається клавішним синтезатором.

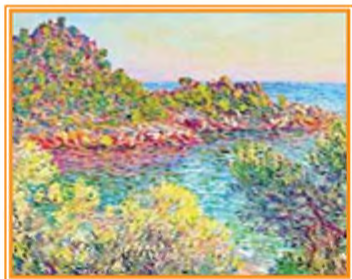

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Клод Дебюссі, «Місячне світло» (для фортепіано з відорядом картин Клода Моне та в електронній обробці Ісао Томіта).

Які відчуття викликає електронна музика? Схарактеризуйте її особливості. Які засоби виразності переважають?

Порівняйте фортепіанну і електронну версії музики К. Дебюссі: чим вони відрізняються? Доберіть репродукції пейзажів відомих художників, які відповідають характеру музики. Вигадайте їм назви.

Живопис Клода Моне

Серед українських музикантів, які створюють електронну музику поряд із академічними жанрами, вирізняється молодий композитор Алла Загайкевич. Вона успішно опанувала сучасні технології звукоутворення. У своїх оригінальних творах вона поєднує комп'ютерні засоби із звучанням традиційних інструментів. За саундтрек до кінофільму «Мамай» А. Загайкевич була нагороджена Національною премією ім. О. Довженка.

Пригадайте, що таке саундтрек.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Алла Загайкевич, саундтрек до кінофільму «Мамай».

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

Різновид цифрових інструментів — домашній синтезатор — призначений для аматорського музикування і доступний навіть дитині. Залежно від кількості регістрів він імітує тембри багатьох інструментів, здатний варіювати різні оркестрові звучання, здатен автоматично виконувати інструментальний супровід до мелодії. На такому синтезаторі можна співати караоке. Натискаючи спеціальні кнопки під час руху від нижніх клавіш до верхніх, музикант-виконавець може змінювати тембр, наприклад, від віолончелі до флейти, а також додавати за бажанням ритм ударних — барабанів чи литавр.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Опишіть можливості синтезатора як музичного інструменту нового покоління.
2. У вільний час ознайомтесь з музикою Алли Загайкевич. За можливості перегляньте фільм «Мамай» (реж. О. Санін, 2002 р.).
3. Самостійно віднайдіть електронні обробки класичної музики. Обміняйтеся записами з однокласниками. Поміркуйте, в оформленні яких музичних шкільних заходів їх можна застосувати.

Бібліотека:

- Шпак В., Щуплов А. Кумири західної рок та поп музики. — «Віват», «Резонанс», 1994. — 500.
- Хоуген П. Повний путівник по музиці. — Локид, 1997. — 188 с.

Фільмотека:

- Х/ф «Мамай» (реж. О. Санін, 2003 р.)
- Х/ф «Август Раш» (реж. К. Шерідан, 2007 р.)
- Х/ф «Суперзірка» (реж. Ш. Мак Намара, 2004 р.)

Медіатека

- Клод Дебюссі «Місячне світло» (для фортепіано та в електронній обробці Ісао Томіта).

СВЯТКОВА Й РОЗВАЖАЛЬНА МУЗИКА

П

Музичні твори, призначені для відпочинку, свят і розваг, часто називають *легкою* музикою. Слово це застосовується до різноманітних явищ і напрямів музичного мистецтва. Така музика і справді легка для сприйняття. Розважальну музику ми чуємо найчастіше з естради, в цирку, по телебаченню або просто неба. До легкої музики належать естрадні пісні й танці, твори для вокально-інструментальних ансамблів (ВІА). Така музика покликана передусім розважити слухачів, створити їм гарний настрій.

Яку музику виконують під час свят у вашому краї? Які інструменти використовують ансамблі трістих музик під час українських народних свят?

Легка музика, що звучала під час свят, розваг і народних гулянь, завжди захоплювала людину, надавала святкового настрою, створювала особливу радісну атмосферу.

В. Одайник, Трісті музики

На вашу думку, яку музику виконують зображені персонажі та, відповідно, створюють атмосферу? Назвіть інструменти, на яких грають музиканти.

Зазвичай легку розважальну музику — пісенну чи танцювальну — виконують під акомпанемент *естрадного* оркестру або ансамблю. До естрадного оркестру поряд із інструментами, традиційними для симфонічного оркестру, належать саксофони, електрогітари, ударна установка, синтезатор.

II Пригадайте, що таке естрада.

Естрадно-симфонічний оркестр Ж.-Ж. Жюстафре (Франція)

Програма естрадного концерту може поєднувати різноманітні виступи: музичні (спів, інструментальна п'єса), хореографічні (танцювальна мініатюра), літературно-театральні (художнє читання, гумористичні сценки, пантоміма), циркові (клоунада, жонглювання). Таким чином, синтетична і багатожанрова за своєю природою естрада тісно пов'язана з багатьма видами мистецтва.

Сьогодні естрада не обмежується концертними залами, вона знаходить шанувальників на стадіонах (зокрема на багатотисячних концертах «зірок»-виконавців), мільйони слухачів біля екранів телевізорів та у всесвітній мережі Інтернет. У той самий час естрадні виступи є невід'ємною частиною шоу-бізнесу. Слово «шоу» (з англ. «видовище») міцно ввійшло в наше життя: без шоу не можна уявити жодного визначного святкування. Чимало пісенних і танцювальних шоу сьогодні можна переглянути й по телебаченню. Зазвичай для створення телешоу застосовують найсучасніші технології у галузі звуку, освітлення, відеознімання тощо.

Шоу — захід розважального, постановочного характеру, який, як правило, відбувається перед публікою (реальною чи віртуальною).

Учасники співочого телешоу «Голос країни»

Корені розважальної і святкової музики сягають у далеке минуле. У давнину існувала традиція виконувати розважальну музику не лише на балах, а й у парках і садах просто неба. Такі твори писали до певних церемоній, урочистостей. Прикладом може слугувати сюїта «Музика для королівського феєрверку» Георга Фридриха Генделя, яка була створена у 1749 р. на замовлення короля Георга II з приводу укладання мирової угоди. Король бажав, щоб на святі, яке готувалося для знаті, дипломатів і високошанованих гостей, грала лише «військова музика». Проте композитор залучив до виконання струнну групу інструментів. Генеральну репетицію провели в лондонському парку без феєрверку, тому музику почули всі охочі, як виявилось — 12 тисяч людей. На самому ж святі сюїту виконували 100 музикантів у супроводі грандіозного феєрверку.

Сюїта складається з п'яти номерів. Відкриває її, звісно, увертюра. Друга частина — «Буря», третя — «Світ», у якій виражається благословенний спокій світу, а IV — «Радість», де яскраві партії труб мали музично зобразити тріумф. Завершується твір Менуетом у мінорі й мажорі.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Георг Фридрих Гендель, сюїта «Музика для королівського феєрверку».

Яке загальне враження від музики? Які ефекти відтворює композитор? Чи доцільно використовувати цю музику під час сучасного відпочинку?

Феєрверк на Темзі

ПОРТРЕТ МИТЦЯ

Георг Фридрих Гендель (1685—1759) народився в німецькому місті Галле, але переважну частину життя провів в Англії, де посів місце композитора королівського двору.

Гендель з дитинства вчився грати на скрипці, клавесині, гобої та органі. Проте батько не підтримував його намірів стати професійним музикантом, навіть забороняв займатися музикою. У десять років Гендель спробував написати перший твір — тріо, а у сімнадцять уже працював органістом.

Автор серйозних опер, концертів, сонат і монументальних ораторій Г.-Ф. Гендель створював і популярну музику. Чи не першими зразками цього жанру стали «Королівський феєрверк» і «Музика на воді».

Я у світі музики: співаю, відчуваю

КОЛЬОРОВА ПЛАНЕТА

Вірші і музика А. Лобужанської

Го-лу-бе без-хмар-не не-бо, жов-те сон-це на сві-тан-ку, хви-лі

мо-ря бі-рю-зо-ві, бі-ла пі-на, мов сме-тан-ка, зе-ле-нь

пар-ків, цвіт са-дів, кві-тів ко-льо-ри я-скра-ві —

Це зем-ля мо-я, мій дім в ніж-ній рай-дуж-ній оп-ра-ві.

Ко-льо-ро-ва пла-не-та моя, ко-льо-ро-ва пла-не-та зем-ля,

ко-льо-ро-ва пла-не-та ди-тя. ко-льо-ро-ва.

1. Голубе безхмарне небо, жовте сонце на світанку,
Хвилі моря бірюзові, біла піна, мов сметанка,
Зелень парків, цвіт садів, квітів кольори яскраві —
Це земля моя, мій дім в ніжній райдужній оправі.

Приспів:

Кольорова планета моя,
Корольова планета земля,
Кольорова планета дитя.
Кольорова.
В руки я її візьму, —
Збережу, збережу, збережу.
В руки я її візьму, —
Збережу, збережу, збережу.

2. Крила лебедів — вітрила чистоти високих мрій,
Пишність пави, лева силу, мудрість всіх строкатих змій,
Граціозність від косуль, величавість від оленя,
Збережу красу землі, щоб співали покоління.

Приспів.

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Назвіть види мистецтв, які поєднуються в естрадних програмах.
2. Поясніть на конкретних прикладах, що таке «легка музика», «шоу».

Бібліотека:

- Зюскінд П. Контрабас. — Азбука-класика, 2005. — 128 с.
- Барікко А. Легенда про піаніста. — 2005.
- Короленко В. Слепий музикант. — 2011

Фільмотека:

- Х/ф «Перехрестя» (реж. Уолтер Хилл, 1986 р.)
- Х/ф «Блиск» (реж. Вонді Куртіс — Холл, 2001 р.)
- Х/ф «Піаніст» (реж. Роман Полянські, 2002 р.)

Медіотека

- Г.-Ф. Гендель, сюїта «Музика для королівського феєрверку»

У сучасній культурі набули поширення й інші форми музичних розваг, зокрема *музичні фонтани*. Яскраве видовище аквашоу (видовище на воді) досягається завдяки синхронному, тобто одночасному, поєднанню музики і руху струменів води, які збагачуються різнокольоровими світловими ефектами.

Відомим римським фонтанам, що в Італії, присвячено симфонічну поему Отторіно Респігі. Саме архітектурні шедеври Джованні Лоренцо Берніні — фонтани — надихнули італійського композитора на створення чудової музики. Твір складається з 4 частин, кожна з яких присвячена певному фонтану під час його споглядання у різний час доби.

1. «**Фонтан Валле Джулія на світанку**». Перша частина поеми — це своєрідний оркестровий пейзаж. Музична пастораль відображає атмосферу тихого світанку, ніжне дзюрчання води фонтану, що пронизана першими сонячними променями.

2. «**Фонтан Тритона вранці**». Статуя Тритона — сина бога моря Посейдона, розміщена на мушлі, яку тримають хвостами чотири дельфіни. Ця енергійна танцювальна за характером частина поеми (скерцо) починається гучним висхідним звучанням валтори, яке підхоплює весь оркестр. Інструментальними тембрами зображається, як напівлюдина-напівриба Тритон видуває з мушлі вгору високий струмінь води, яка падає в чашу фонтана. Музика створює фантастичний образ могутнього злету.

3. «**Фонтан Треві опівдні**». Якщо, за словами О. Респігі, міські фонтани — це мелодійні голоси Рима, то величний Треві — справжній соліст італійської столиці. Це найвідоміший з-поміж 280 римських фонтанів. Невелика площа нагадує переповнений глядачами амфітеатр, а сам фонтан — сцену, на якій відбуваються події «вистави». У центрі архітектурно-скульптурної композиції — фігура Нептуна, який ніби рухається із центральної ніші палацу на величезній мушлі-колісниці. Бог морів править гігантськими морськими кониками й тритонами. Потoki води падають на камені, створюючи уявну звукову картину: плескіт морських хвиль.

4. «**Фонтан вілли Медічі під час заходу сонця**». Під дзюрчання фонтанної води заходить сонце, засинає Рим і вся Італія. Про це оркестровими звучанням оповідає поема Респігі.

Я у світі музики: сприймаю, розумію

Отгоріно Реснігі. Фонтани Рима.

Схарактеризуйте музику частин поеми. Порівняйте музичні та візуальні образи фонтанів Треві, Тритон.

Джованні Лоренцо Берніні.
Фонтан Треві

Джованні Лоренцо Берніні.
Фонтан Тритон

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

Сучасні музичні фонтани, зазвичай оригінальної форми, розміщуються в парках і скверах. «Хореографію» для такого типу фонтанів створюють за допомогою спеціальної комп'ютерної програми. Сильні чи слабкі водяні струмені «підлаштовуються» під ритм і динаміку певної музичної композиції. Ніби наслідуючи справжніх танцюристів, вони піднімаються й опускаються, прискорюють чи уповільнюють свій рух, розгойдуються або обертаються по колу.

Найбільші музичні фонтани світу — це калейдоскоп водного, музичного, світлового та сценічного шоу. Наприклад, фонтан «Дубаї», що в Об'єднаних Арабських Еміратах, побудований посеред штучного озера в ансамблі з грандіозним хмарочосом. Складний «танець води» цього фонтана відбувається під акомпанемент традиційних арабських мелодій, класичної музики, популярних пісень із кінофільмів, відомих композицій Майкла Джексона та інших поп-зірок.

Україна також може пишатися своїми музичними фонтанами, зокрема в Харкові, Севастополі, Запоріжжі. У Вінниці, на березі Південного Бугу, збудований найбільший в Європі плавучий музичний фонтан.

Яку музику, на вашу думку, виконують фонтани, представлені на фото? Пригадайте фонтан, який вам доводилося бачити (у парку, на картині, по телебаченню). Якою музикою його можна було б «озвучити» (урочистою, ніжною, динамічною, тихою, святковою, загадковою, фантастичною)?

1 — музичний фонтан «Дубаї»; 2 — фонтан у м. Запоріжжі;
3 — музичний фонтан у м. Вінниця

Я у світі музики: досліджую, дію

1. Які естрадні оркестри вам доводилося чути? Яку музику вони виконували?
2. У вільний час із відільних джерел Інтернету послухайте репертуар музичних фонтанів світу.

Бібліотека:

- Коваленко С. Б. Современные музыканты. Краткий биографический словарь. — Рипол Классик, 2002
- Горбачова Є. Популярна історія музики. — Вече, 2002. — 512 с.

Фільмотека:

- Х/ф «Рок-н-ролл на колесах» (реж. Дж. Шульц, 1996 р.).
- Х/ф «Звуки шуму» (реж. У. Сімонссон, Ю. Нільссон, 2010 р.).

Медіатека: Отторіно Респірі, «Фонтани Рима».

ПЕРЕВІРТЕ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

1. Знайдіть відповідники.

Композитор або виконавець	Напрямок у музиці
Луї Армстронг	Рок-опера
Карлхайнц Штокхаузен	Джаз
Едіт Піаф	Електронна музика
Святослав Вакарчук	Поп-музика
Геннадій Татарченко	Рок-н-рол
Елвіс Преслі	Французький шансон
Гурт «Абба»	Український рок

2. Які ілюстрації відображають джазову і класичну музику, а які — рок-оперу і мюзикл?

3. Назвіть одним словом.

Розважальна масова музика, що використовує стилі, жанри і форми року	
Стильовий напрям у професійній музиці, що виник на початку XX століття в південних штатах США внаслідок взаємодії африканської та європейської танцювальної музики.	
Театралізована вистава з сюжетом, дійовими особами, декораціями, музика якої пишеться і виконується в стилі рок.	

4. За поданими фрагментами пригадайте пісні і створіть до них ритмічний супровід. Виконайте з супроводом.

*Музика, музика, музика рідного дому,
 Дай мені радості, радості, клич мене знову.
 Ти признайся мені,
 Звідки в тебе ті чари
 Гей, ви, козаченьки — вітер в чистім полі,
 Научіть нащадків так любити волю.
 Є на світі моя країна, де червона цвіте калина.
 Гори, ріки і полонина — це моя Україна.*

5. Які з поданих ілюстрацій суголосні прослуханому твору Карла Штокхаузена з циклу «Звук. 24 години дня»? Поясніть чому.

О. Шовкуненко

В. Кандинський

Ютака Караї

МУЗИЧНИЙ ПРОЕКТ

Робота над проектом передбачає вибір теми, підбір матеріалу, аналіз інформації, висновків, презентації, оцінка результатів. Ви вільні у виборі змісту, форми презентації (виступ групи з показом наробок, міні-концерт з розповіддю, музична вітальня, музичний марафон, флеш-моб тощо), створенні творчого продукту (комп'ютерна презентація, афіша концерту, мюзиклу, музичного турніру, марафону, буклет тощо) і видів художньої діяльності. Головне, щоб музичний проект допоміг вам дізнатися більше про музику і музикантів, про їх життя і творчість.

«Зірки джазу»

Ключове питання:	Джаз — музика легка чи серйозна?
Твори для ознайомлення:	Луї Армстронг , «Lets my people go» («Дозволяє народ Мій»), «Hello, Dolly!» («Привіт, Доллі!»), «West End Blues» («Блюз Західної околиці») Глен Міллер , «Серенада сонячної долини», «Місячна серенада» Дюк Еллінгтон, «Take The A Train», «Караван» (Елла Фіцджеральд), «Діга-діга-ду» Рей Чарльз , «Hit the Road Jack» («Прощавай, Джек»), «Твіст», «What a wonderful World» («Який прекрасний цей світ»), «Lets my people go» («Дозволяє народ Мій»).

«Джазові фестивалі в Україні»

Ключове питання:	Чи популярний джаз на Україні?
Українські музичні фестивалі:	Таврійські ігри, Jazz Koktebel, Майстер-Джем Фест, Червона рута, Міжнародний джазовий фестиваль «Art jazz cooperation»

«Зірки рок-н-ролу»

Ключове питання:	Чи може музика змінити життя людини?
Твори для ознайомлення:	пісні у виконанні Елвіса Преслі: «That's All Right Mama», «A Little Less Less Conversation», пісні у виконанні гурту «Бітлз»: «Michelle», «Yesterday», «Help!», «Nowhere Man», «A Day in the Life», «Yellow Submarine», «Strawberry Fields», «The Fool on the Hill».